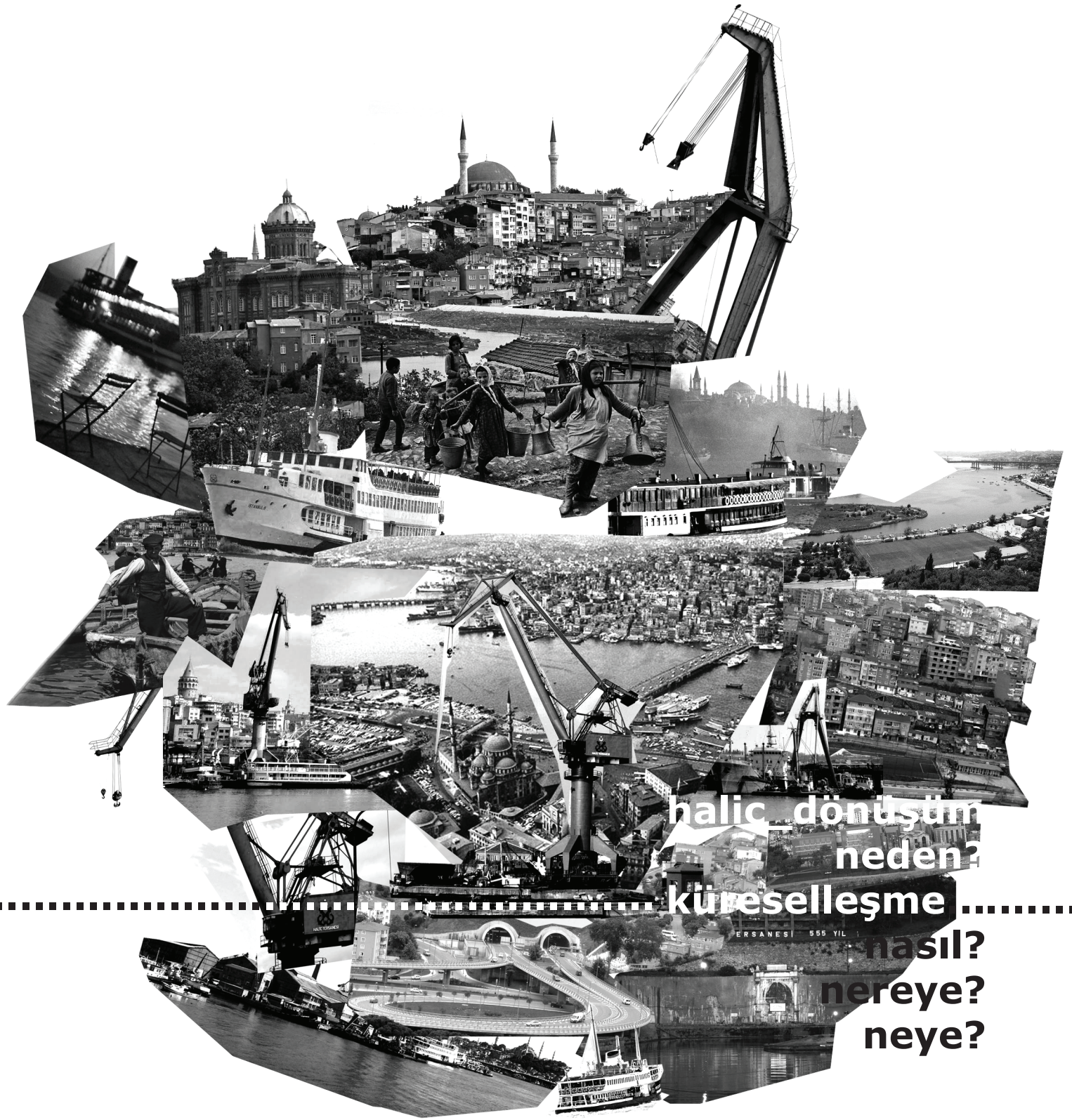

haliç dönüşüm
neden?
küreselleşme

nasıl?
nereye?
neye?

[Timur Gayrimenkul'ün Haliç projesi Kasım sonunda görücüye ...](#)

[www.emlakkulisi.com/timur_gayrimenkul_un_halic_projesi_kasim_s...](#)

5 Kas 2010 – Timur Gayrimenkul'ün Haliç projesi Kasım ayının sonunda görücüye çıkarılacak. Adı şu an gizli tutulan projede 1+1 konutların 230 bin TL'den ...

[Blox Haliç Projesi Efektif Gayrimenkul den](#)

[www.emlakprojehaber.com/emlakhaber-1873-Blox_Halic_Projesi_E...](#)

BLOX HALİÇ Projesinde Dört bir yanınız İstanbul !Bir yanda Şişli, Beşiktaş, Taksim; diğer yanda Levent, Etiler, Maslak; ön cephede tarihi yarım adanın yükselen ...

[Blox Haliç - Kağıthane Bloxhaliç Konutları](#)

[www.bloxhalic.com/index.cgi?haberler](#)

Sabah Emlak Mortgage, 25.03.2010, Blox Haliç projesi 36 aya sıfır faiz öneriyor. A6. Kobilife Dergisi, 12.03.2010, Haliç'in Yeni Değeri, A6. Milliyet Cadde 34 ...

Haliç'te "Dönüşüm"ü İrdelemek!

Bu mimar.ist'in dosya konusu Haliç. Haliç'i düşününce ilk akla gelen belki de dönüşüm. 1993'de Haliç Tersaneleri'nin tarihsel teknolojik sürecini incelemekle başlayan Haliç sürecim, 2000'lerde tüm Haliç'teki sanayinin dönüşüm meselesini kavramakla geçti. Bu dosya çerçevesinde de meslektaşım Pelin Kaydan ile Haliç'in güncel durumunu merak edip, ilk akla gelen WEB'de google arama motorunda bir tarama yapınca Haliç'te sanayi dönüşümünün ötesinde çok sayıda yeni proje ile karşılaştık. Bunlardan Haliç metro köprüsü, Tekfen vb. projeleri, basındaki tanıtım ve tartışmalarından takip ediyorduk, ancak Haliç'in periferisinde bu denli büyük "işlerin" yapılageldiğine dair bilgimiz yoktu. Aslında kentin bu alanında olan gelişmeler,

günümüzde kentin toprak değeri yüksek, tarihsel önemi büyük olan çok yerinde de olmakta. Tarlabası, Sulukule, Fener-Balat-Ayvansaray bunlardan bazıları. Bir kısmı basına yansıyan, kısa süreli de olsa eleştirel bir gözle tartışılan, hakkında makaleler yazılan bu alanlar, kendilerine biçilen projelerle dönüştürülmekte. Yasal düzenlemeler, proje üreten ofisler, bunları gerçekleştiren müteahhitler büyük inşaat firmaları hızla işe koyulmakta ve projeler binyıllara dayanan geçmişi olan kentte birkaç yıl içinde gerçekleştirilmekte. Her ne kadar İstanbul'da yaşanan bu süreci anlayan/anlamaya çalışan, bunu ekonomik, sosyolojik, mimari ve yaşamsal yönleri ile eleştiren, dava eden, direnen kişi/grup ve kurumlar olsa da etkin bir biçimde bu duruma son verilebildiği örnek yok, belki de uzun yıllar olamayacak.

Google

Türkiye

Google'da Ara

Kendimi Şanslı Hissediyorum

[Haliç Çevre Koruma Projesi](#)

[82.222.52.8/Web/statik.aspx?KID=1000470](#)

HALİÇ ÇEVRE KORUMA PROJESİ. Yeni Yüzüyle Haliç. Bir zamanlar yemyeşil topraklarıyla ve içerisinde yaşattığı en nadide deniz ürünleri ile Altın Boynuz ...

Goooooooooooooole ►

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

[Sonraki](#)

Japon Güneşi Haliç'te Doğuyor!

İŞ
DÜNYASININ
YENİ
ADRESİNDE
YERİNİZİ
ALIN

KAĞITHANE'DE İŞ VAR
BÜTÜN YOLLAR
KAĞITHANE'YE ÇIKAR
EVİNİZDEN
İŞİNİZE
BİZ DAKIKALARDAN BAHSEDİYORUZ.

3000 m²'lik bir evde
yaşamaya ne dersiniz?

TARİHİN AYAK SESLERİ
Tüm zamanların ihtiyaçlarına uygun bir "yaşam
zenginliği!"

özlenen ev hayatını şehrin merkezine taşıyor
Dört bir yanınız İstanbul !
BU BİR EVRİM...

kağıthane'nin
büyük değişimine
öncülük
etmek için

**HER YERE YAKIN
OLMAYI KİM İSTEMEZ!**

Istanbul kanatlarınız altında

Bu değişim sürecinin içinde yer alan bir aktör olarak kentsel ölçekte Haliç'te gelişen bu dönüşümü nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu gelecek karşısında sizin öngörünüz nedir?

*Haliç ve çevresinde yapılan projelerin sloganları

Biz de Haliç dosyasını oluşturmak için yola koyulduğumuzda konu ile ilgili çeşitli uzman görüşlerinin derlendiği bir makale dizini ve öneri içeren birkaç proje koymak yerine, başka bir biçimde, konuyu kendine özgü bir kurgu ile ele almak istedik. Zira durumun kendisi de bir başkaydı artık. Bu nedenle Haliç'in yeni durumunu, bu duruma dair ipuçlarını içeren bir çağrı ile çok sayıda kişi ile paylaşmayı düşündük. Böylelikle belki bu dosyanın hazırlanma süreci de konuya dair bir farkındalık yaratabilirdi. Nitekim çok sayıda kişi, konu hakkında bir bilgisi olmadığını ifade etti veya bir şekilde bilgisi olan/bizim ifadelerimizle bilgisi olanlar da konu hakkında uzmanlıkları olmadığı için görüş bildirmediler ya da uzmanlıkları olsa bile, genel görüşlerin yeterli olmadığı, zaten kişisel dünya görüşüne göre genel görüşlerin de belli olduğu yönünde bildirimde bulundular. Haklıydılar. Ama tüm bu olanlar hep öyle olacak mıydı o zaman? Biz de şunu düşünüyorduk, evet çoğumuzun dünya görüşüne göre burada olanlar -çok yerde olanlar gibi- doğru değil, hayatta her konuda makale yazacak kadar bilimsel görüşümüz olamaz, olması da şart değil, belki gelişmeleri de hiç duymamış olabiliriz ama bizim yaşadığımız/ürettiğimiz alanlarda

olagelenler karşısında nasıl bir eylemsellik, ne tür bir işbirliği, ne kadar irade sahibiyiz?

Çağrımız Haliç'teki güncel projelerin tanıtıldığı WEB sayfalarında ifade edilen çeşitli reklam sloganlarının bir kısmını bir araya getiren bir grafik düzenleme oldu. Bu çağrının Haliç'teki sürecin aktörleri olan mimarlar, inşaat firmaları için de bir diğer versiyonunu yaptık. Çağrıyı meslek odası e-posta grupları ve çeşitli meslek grupları olmak üzere 500'den fazla kişiye yolladık. Çağrıya yanıt veren ve her biri Haliç'in farklı yönlerine değinen görüşler dosyada yer aldı. Dosya bu görüşleri, çeşitli gösterimlerle Haliç'in dönüşüm sürecini, bu süreçte Cendere-Kağıthane, Fener-Balat ve Haliç Metro Projesi'ne ait güncel gelişmeleri içermekte.

Haliç'in süreci, aslında tüm kentin, ülkenin ve dünyanın akılsızlık gidişatının bir yansıması. Umarız bu duruma dair farkındalığımız artar, eylemsel olma hâli zorunlu bir duygu olur...

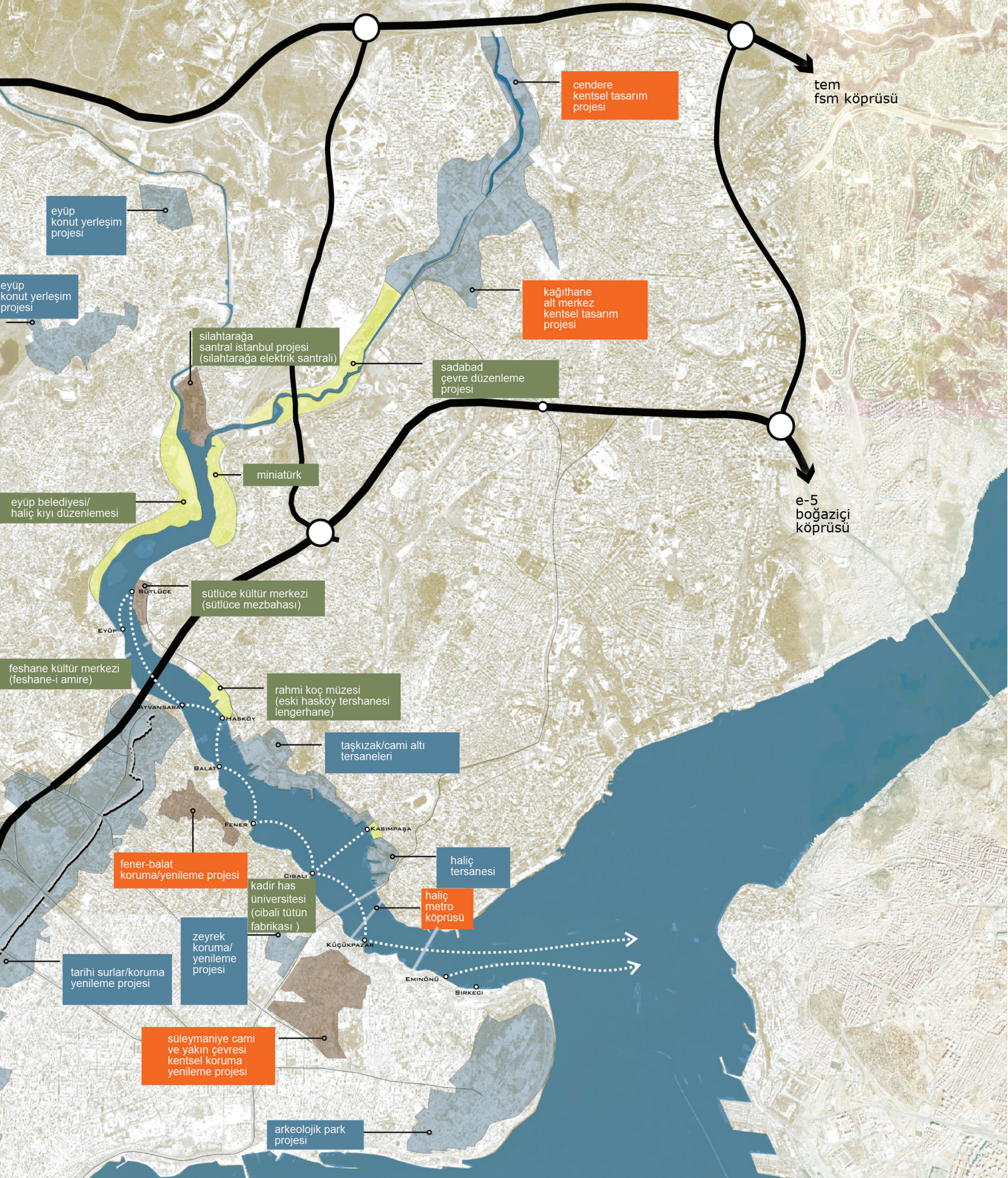
Dosya editörleri: Gül Köksal (mimar-koruma uzmanı, KOÜ MTF Mimarlık Bölümü), Pelin Kaydan (mimar-İTÜ).

Bu mimar.ist'in dosya konusu Haliç. Bu dosya çerçevesinde Haliç'in güncel durumu ile ilgili, ilk akla gelen WEB'de google arama motorunda bir tarama yapıldı ve Haliç'te sanayi dönüşümünün ötesinde çok sayıda yeni projenin uygulanmakta olduğu görüldü. Konunun, mevcut durumun farklılığından dolayı, konu ile ilgili çeşitli uzman görüşlerinin derlendiği bir makale dizini ve öneri içeren birkaç proje koymak yerine, başka bir biçimde, konu kendine özgü bir kurgu ile ele alındı. Haliç'in yeni durumunu, bu duruma dair ipuçlarını içeren bir çağrı ile çok sayıda kişi ile paylaşıldı ve görüşler alındı. Böylelikle dosyanın hazırlanma sürecinin de konuya dair bir farkındalık yaratabileceği öngörüldü. Çağrıya yanıt veren ve her biri Haliç'in farklı yönlerine değinen görüşler dosyada yer aldı. Dosya bu görüşleri, çeşitli gösterimlerle Haliç'in dönüşüm sürecini, bu süreçte Cendere-Kağıthane, Fener-Balat ve Haliç Metro Projesi'ne ait güncel gelişmeleri içermekte.

Kentsel ölçekte Haliç'te gelişen bu dönüşümü nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu gelecek karşısında sizin öngörünüz nedir?

tamamlanmış projeler

devam etmekte olan projeler

belirlenmiş,
henüz uygulanmamış projeler

Prof. Dr. E. Füsün Alioğlu
mimar-koruma uzmanı
İstanbul yeniden mi fethediliyor?

İstanbul'un tarihsel mekânları yeniden inşa edilmek üzere projelendiriliyor. Ancak bu faaliyetler, sanki boş alanlarda yapılıyor hissini verecek gibi duyuruluyor. İstanbul, mevcut fiziki çevresini ve ona ait sosyal, ekonomik, kültürel yapısını yok sayan ifadelerle pazarlanıyor. Öne çıkan sloganlar, haberler hep bu doğrultuda. Yıllarca İstanbul'un yalnızlaşan ve köhneleşen tarihsel mekânlarına rağbet etmeyenler şimdi büyük bir heyecanla, masum, neşeli bir hayatın (!) kurgusuna ait inşaatların haberlerini veriyorlar. Kitlelerin dikkati "İstanbul'da, konut ya da işyeri sahibi olmak harika bir şey, sizin de bir eviniz, büronuz, mağazanız olsun" teması ile çekiliyor. Hâlbuki üzerinde yeni binalar, yeni yaşam biçimleri vaad edilen alanlar, Byzantion, Konstantinopolis, İstanbul, hangi ada sahip olursa olsun, Antik dönemin, Roma'nın, Bizans'ın Osmanlı'nın, Türkiye'nin izlerini taşıyor. Bazen somut bazen somut olmayan kültürel miras, bazen anıtsal, bazen sivil mimarlık mirası, bazen tek yapı, bazen çevresel ölekte fiziki yapılanma İstanbul'un tarihsel alanlarında varlıklarını sürdürüyorlar. Buna rağmen, günümüze değişerek, dönüşerek ulaşmış olan bu kültürel miras yok sayılıyor. İstanbul yeniden fethediliyor. Bu kez daha acımasızca. Çünkü bir taraftan kültürel mirasa ait "tarihsel belge değeri" gözetilmeksizin yapısal müdahaleler planlanıyor. Diğer taraftan ise, hemen hemen tüm projelerin temel teması bu kültürel mirasın kullanıcısının/bireyinin -açık ya da örtük bir biçimde- değişimini öngörmekte. Hâlbuki birey kentsel mekânı süreç içinde anlamlı kılarak aidiyetini oluşturabilmektedir. Bu ait olma durumunu yıllarca süren izlenim ve edinimleri ile oluşturan birey, kenti kolayca algılanabilir bir mekânlar dizisine dönüştürür, başka bir deyişle kenti ile özdeşleşir. Çocukluğunun, ilk gençlik yıllarının, orta yaşının tüm anıları ile simgeleştirdiği kentsel mekânlar bireyi ne kadar mutlu ve hoşnut yaparsa tersi durumların da bir o kadar endişe, belirsizlik duygusu vereceği açıktır. Bu, doğrudan bireyin varlık nedenlerinin yok olma tehlikesi ile karşı karşıya olmasından kaynaklanır. Bugün, İstanbul'un tarihsel kent mekânlarının "yeniden fethine" ilişkin tüm müdahalelerin böyle bir tehdit içerdiği açıktır. Hâlbuki yaşamın hangi kesitinde olursa olsun, değişimler, dönüşümler "sürdürülebilirlik", başka bir deyişle ancak "dünü, bugünü, yarını planlama" niteliğine sahip ise, adil, barışçıl, yaratıcı olabilirler.

Doç. Dr. Aslı Erim-Özdoğan
arkeolog
Haliç'te kentsel dönüşümde arkeoloji nerede?

Holosen Dönemi'nin başlangıcı olarak kabul edilen MÖ 12000 yıllarında, iklimin ısınma sürecine girdiği dönemlerde, çevre koşullarında değişimler söz konusudur. Çevrenin bugünkü ortamına kavuşması MÖ 3000'leri bulmuştur. Çevre koşullarındaki değişimlerin en ideal izlenme potansiyeli olan yerlerinden biri Marmara Bölgesi'dir. Marmara Denizi'nin Boğazların açılması ile gölden denize dönüşmesi, tuzlu suların Alibey (Kydaris) ile Kağıthane (Barbyses) Dereleri vadilerinden içeriye gidererek Haliç'i oluşturması bu sürecin bir parçasıdır.

Suların yükselmesiyle bazı yerleşmelerin sular altında kalması, çevrenin bitki ve hayvan topluluğunun değişimi doğal olarak Neolitik yerleşmelerin konumlarında etkili olmuş ve insanların besin elde etme alışkanlıklarında da değişimlere yol açmıştır. MÖ 6200'lere tarihlenen Fikirtepe, Pendik gibi birkaç kazı yerinden tanıdığımız köyler- ere ait yerleşme kalıntıları, mezarlar gibi verilere Marmaray ve Metro Projeleri kapsamındaki Yenikapı kazılarında bugünkü deniz seviyesinden 3.50-5.50 m de rastlanması Neolitik dönemden itibaren çevre koşullarının değişim sürecinin izlenebilmesine olanak tanımıştır. Suların altında kalan köyleri terk eden Neolitik Dönem insanların daha yüksek kesimlerde yeni köyler kurup kurmadıkları bilinmemektedir.

Alibey (Kydaris) Deresi ile Kağıthane (Barbyses) Deresi İstanbul'un Trakya kesimindeki Haliç'e akan en uzun akarsularıdır. Yazılı kaynaklar ve tesadüflere bağlı elde edilen az sayıdaki arkeolojik veri Haliç ve çevresinin kesinlikle MÖ 1. binden itibaren iskân edildiğini gösterir. Ancak bu bölgenin daha eski geçmişi -Prehistorik dönemler- ile ilgili kapsamlı bir araştırma (yüzey araştırması, kazı, sondaj, vb) yapılmadığı için elimizde hiçbir veri yoktur. Her ne kadar yapılaşma buna engel olmuşsa da yeterli ilginin gösterilmemiş olması da yadsınamayacak bir gerçektir. Dr. Nezih Fıratlı Janin 1964:10'a dayanarak Alibey (Kydaris) ile Kağıthane (Barbyses) Dereleri arasında Byzantion kurucusu Byzas'ın anası Semestra'ya adanmış bir altar ve bir Trak yerleşmesinden söz etmektedir (Fıratlı 1978:572-573, dipnot 12). Alibeyköy'de bulunan Arkaik Dönem'e ait bir askosun da buradaki yerleşmenin daha geç evrelerine ait olabileceği, ancak sistematik bir kazı buluntusu olmadığı için kesin bir şey

söylemenin olanaksızlığı belirtilmektedir (Fıratlı 1978:572, pl.168 fig.13). 1949'da Silahtarağa semtindeki bir parselde yapılan kazıda 3. yy ikinci yarısına kadar kutsal mekân olarak kullanılan çok önemli heykellerin ve adak olarak konmuş Asklepion ve Telesphoros grubunun bulunduğu bir yapı ortaya çıkartılmıştı. Bu yapı, Semestra kutsal alanı yolu üzerindedir (Chaisemartin - Örgen 1984).

Bizans İmparatorluğu döneminde sur dışındaki bugünkü Ayvansaray ile Eyüp arasındaki alana Cosmidion adı verilirdi. Bu bölge ibadet, inziva ve avlak yeri idi (Tunalı 2004:65). Cosmidion'a ismini veren Aziz Kosmas -Aziz Damianos Kilisesi'nin tam yeri bilinmemekle birlikte F. Düzgüner Procopius Birinci Kitabının Analizi'nde Keras koyu (Haliç) sonunda dik bir alanda yer aldığını ve Procopius'un bu kiliseyi önemli bir nokta olarak ele aldığını kaydeder (Düzgüner, 2004:20, 130-135). Kitaptaki haritalara (s.137-139) bakıldığında Aziz Kosmas -Aziz Damianos kilisesinin Kağıthane ile Alibey Dereleri'nin çatak yaptığı yerde konumlandığı tahmin edilmektedir. Ancak Haliç'e bakan diğer tepelerin üzerinde de bazı kilise, tapınak ya da adak alanlarının bulunması ve bunların altında daha eski dönemlerin varlığı olasıdır. Bu az sayıdaki veri bile, bölgenin arkeolojik zenginliğine işaret etmektedir.

Sonuç olarak, bölgenin dönüşüm süreci içinde inşaat faaliyetlerine geçilmeden imar planlarının hazırlığı çerçevesinde bütün bölgenin geçmişi ile ayrıntılı bilgi toplanması (kapsamlı yüzey araştırmaları, deneme kazı ve sondajları, gereken alanlarda bilimsel kazılar), kayıp eserler envanterlerinin incelenmesi, tescilli ve tescilsiz mimarinin 1/1000 haritalara işaretlenmesi gibi çalışmaların yapılması gerekmektedir. İmar planlarında geçmişin Haliç'in bir parçası olduğu vurgusunun yapılması, bu geçmişin yeni ile birlikte planlanmasının İstanbul'un bu kesiminin değerini yükselteceğine inanmaktayım.

Seçilmiş Kaynakça

- Boesnek, J. ve A. Driesch, 1979, Die Tierknochenfunde aus der neolithischen Siedlung auf dem Fikirtepe bei Kadıköy am Marmarameer.
- Chaisemartin de N. ve E. Örgen, 1984, Les Documents sculptés de Silahtarağa, Éditions Recherche sur les Civilisations, "mémoire" no 46, Paris.
- Düzgüner, F. 2004, Iustinianus Döneminde İstanbul'da Yapılar, Procopius Birinci Kitap (Analiz). Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Fıratlı, N. 1978, "New Discoveries Concern-

ing the First Settlement of Ancient İstanbul-Byzantium", Proceedings of the Xth International Congress of Classical Archaeology: 544-565.

Janin, R. 1964, Constantinople Byzantine, Développement Urbaine et Répertoire Topographique, Paris.

Karakaya, E. 2004, Bizans Döneminde Haliç'in Sur Dışı Yerleşmeleri" Dünü ve Bugünü ile Haliç (der. S.F. Göncüoğlu), Kadir Has Üniversitesi yayınları: 79-98.

Özdoğan, M. 1990, "Tarihöncesi Dönemde Marmara Bölgesi", İstanbul Boğazı güneyi ve Haliç'in Geç Kuvaterner (Holosen) Dip Tortulları, (ed. E. Meriç): 107-114.

Tunalı, B. 2004, "Eski Haliç Öyküleri ve Byzantium'un Kökenindeki Trak Damgası", Dünü ve Bugünü ile Haliç (der. S. F. Göncüoğlu), Kadir Has Üniversitesi yayınları: 57-78.

*

BİZ HAYAL
KURMUYORUZ.

HAYALLERİ
GERÇEKLEŞTİRİYORUZ.

proje: nef|iki
mimar: SOM

Prof. Dr. Filiz Çalışlar Yenişehirlioğlu sanat tarihçisi Dönüştürülen Mekanlar ve Haliç

Avrupa'da başlayan ve daha sonra Amerika Birleşik Devletlerinde gelişen Sanayi Devrimi birçok bakımdan 19. yüzyıl yaşamına radikal değişiklikler getirmiş bir dönemdir. Bu değişiklikler arasında yeni tür bir kentleşme olgusu yanı sıra ortaya çıkan yeni teknolojilerin kullanımı kent planlamalarında ve kentin fiziksel görünümünde de etkili olmuştur. Sanayi üretimleri için gerekli hammaddenin zamanında fabrikalara ulaşımı, üretimin gerçekleşmesi, üretilen sanayi mallarının başka bölgelere dağılımı ve bunların hızlı bir biçimde ulaştırılması dönemin önemli konuları arasında yer almaktaydı. Buna bağlı olarak limanlar, demiryolları, köprüler, tren garları, fabrika binaları kentin önemli yerlerinde hızla yükselerek, teknolojinin gelişimini yansıtmaktaydı.

Ancak, 1950'lerden sonra farklılaşan teknolojik gelişim ve kentlerin büyümesi giderek bu tür alanların kent içindeki konumunu farklılaştırmağa başladı ve bu tür yapılar işlevlerini kaybettiler. Böylece, kent dokusu içerisinde yer etmiş ve belirli bir dönemin sanayi ve teknoloji simgeleri haline

gelmiş elektrik santralleri, garlar, liman yapıları, tütün depoları, fabrika binaları, maden ocakları onarılarak ve yeniden işlev verilerek özgünlüklerini korudular ve yeni işlevleri ile beraber de kentin o bölgesinde sosyal değişimin sağlanmasını kolaylaştırdılar.

Benzer örnekleri ülkemizde de bulmak olasıdır. Osmanlı döneminden beri İstanbul'un iâşesinin gelen gemilerle sağlandığı Haliç bölgesi bir liman bölgesi olarak her zaman önemini korumuştur. 19. yüzyılda İstanbul'da inşa edilen sanayi yapıları ise, liman olarak kullanılan Haliç'e yakınlığı nedeniyle bu bölgede yoğunlaşmaktaydı. Bugün çoğu işlevsiz kalan bu yapılar yeniden kullanıma açılmaktadır. Haliç'te yaşanan bu değişim, çevresindeki kentsel yaşamı ne kadar değiştirecek veya dönüştürecek bunu zaman gösterecektir. Ancak, Haliç'in tarihsel gelişimine baktığımız zaman bu bölge tarihi yarımada ile bir anıtsallık yarışına hiç bir zaman girmemiş tam tersine tarihi yarımadanın silüetinin devamlılığını sağlayan bir bölge olmuştur. O nedenle Haliç'te dönüştürülen mekânların veya yeni yapılacak mimari eklerin de bu tarihsel algıyı devam ettirmesi son derece önemlidir.

Haliç sadece fiziksel yapısıyla değil, aynı zamanda isminin uyandırdığı tarihsel hayal gücünün canlılığı ile de dünya kültürel mirasının bir parçasıdır.

Dr. Aysegül Cankat mimar

Haliç, Kâğıthane ve Cendere Vadisi projeleri, biri metodolojik, diğeri ise, içerik ve amaçsal nedenlerle beni çok sorguluyor. Gene parça parça düşünceler ve bu parçasallığa bağlı, aynı çevrede birbirinden habersiz ve kopuk çözümler üreten projeler.

Ekonomik kalkınmayla kendini savunup hep haklı gösteren spekülâtif amaç, İstanbul'un tüm projelerini birbirine benzetiyor ve her yerde aynı mekânlarla bizi buluşturuyor. İstanbul bir dünya metropolü olma sürecinde kendi özellikleri yerine sadece global özelliklere sarılmaya devam ederek hızla sıradanlaşıyor.

Zenginliğin sadece ekonomik kalkınmaya indirgenmediği bir politik duruş, biz mimarlara, sosyal ve mekânsal yaratıcılığın hâlâ bir anlamı olduğu umudunu verebilir. Bu duruşu oluşturmaya katkıda bulunmanın etik görevimiz olduğu düşüncesindeyim.

"...Yaşam görüntüden önemli !"

proje:

mimar: Han Tümertekin

İlmen Gözde y. mimar

Haliç İstanbul'un tarihini simgeleyen bir semttir. Haliç Boğaziçi girişinde tarihi yarımada ve Beyoğlu platolarını birbirinden ayırır. Haliç'in tarihine baktığımızda üç dönem görürüz. Bizans dönemi, Osmanlı dönemi ve Cumhuriyet dönemi. Haliç Bizans döneminde denizcilik merkeziydi. Sahil boyunca surlar vardı. Haliç'in girişinde zincir vardı. Kilise ve sinagoglar vardı. Osmanlı döneminde şehrin Fatih Sultan Mehmet'e tesliminden sonra gayri Müslimler Haliç boyunca Fener ve Balat bölgesinde yaşamaya başladılar.

Haliç çevresinde çok zengin bir kültürel ve tarihi dokunun izlerine rastlanır. Çoğu günümüze kadar ulaşan bu eserler, Haliç çevresinde biriken tarihi ve kültürel mirasın da canlı kanıtlarıdır. Cumhuriyet döneminde batılılaşma faaliyetleri ile birlikte Haliç'in geçmişteki görkemli yaşamının değişimi yaklaşmaktadır (Feshane, Silahtarağa Termik Elektrik Santrali, İplikhane vb.).

1940'larda Henry Prost tarafından hazırlanan planlarla Haliç kıyıları yanlış bir kararla sanayiye açılınca doğal ve kültürel yaşamı büyük tahribata uğramış ve sanayi atıkları dolarak yok olmaya yüz tutmuştur.

Haliç İstanbul'un tarihini simgeleyen bir semttir. Haliçte yapılması düşünülen Metro geçiş köprüsü Süleymaniye, Ayasofya ve Sultanahmet'ten oluşan tarihi silüeti bozacaktır. 2 direkli boynuzlu bu köprü'nün animasyon görüntülerine bakıldığında kentin tarihi silüetine zarar vermektedir. Haliç Metro köprüsü Mimar Sinan'ın 600 yıllık eseri olan Azapkapı'daki Yeşil Direk Hamamı'nın 2 metre üstünden geçmektedir. Raylı metro araçlarının geçi sırasında oluşacak titreşim hamamın yıkılmasına neden olabilir. Bu köprü'nün kablolarının ışıklandırılmasıyla tarihi yarımadanın gece silüetide bozulacaktır. Bunun yanında UNESCO bilim heyeti köprü'nün tarihi silüeti etkilemeyeceğine dair bazı kusurların düzeltilmesi şartıyla onay verdi. Aynı UNESCO kontrolsüz kentleşme sonucunda daha önce alınması gereken koruma amaçlı önlemler hayata geçirilmediği için İstanbul'u tehlike altındaki dünya mirası listesine almak istedi. Bu nedenle konunun önemi ve gerekli önlemler iyice anlaşılmalıdır.

proje: KAĞITHANE OFİSPARK
mimar: Emre Arolat

Korhan Gümüş

mimar

Haliç nezhleştirmeye direniyor!

Haliç'teki endüstriyi desantralize etmeye karar verdiğinde Büyükşehir Belediye Başkanı Bedrettin Dalan'ın tarihi binaları yıkmak veyerlerine yeşil alan yapmak dışında bildiği bir yöntem yoktu. Binlerce yıldır doğal bir liman olarak kente hayat veren Haliç bir andatanımsız bir rekreasyon alanına dönüştü. Dalan'ın medyanın desteğineragmen seçimi kaybetmesinde esnafı, halkı yerinden eden bu uygulamaların etkili olduğu söylenir. Sonuçta esnaf Perşembe pazarını terk etmedi. Balat, Kasımpaşa ve Hasköy'de hala üretim faaliyetleri sürüyor. Şaşırtıcı ama bugün Haliç hala kentin küçük endüstri merkezi. Buradaki girift ortamda ve birbiriyle gelişen gelişmeler içinde değişime ayak uydurmayı başaran iş kollarının yaşamlarını devam ettirdikleri görülüyor. Kalabalık bir nüfusun yaşadığı Haliç'in endüstri merkezi Hasköy semtinde örneğin ilginç bir değişim yaşanıyor. Binaların çoğu bakımsız ve yıkıntı halinde. Üzerlerine yılların izleri yapışmış. Ancak binaların bir bölümü de sanki bu duruma inat süslenmekte. Nedeni küçük üreticilerin semti terke zorlanmaları. Bu yüzden imalathaneler bulundukları mekânlara özen göstermiyorlar. Diğerleri, süslenmekte olanlar ise, hızla rezidanslara, iş merkezlerine dönüşmekte. Çöp ve moloz birikintilerinin yanında margarin kremalı pasta gibi süslü binalar yükseliyor. Bu çarpıcı görünümün arkasında ise bir direniş mantığı yatıyor: Sakın kendini koyverme, diren! Nasıl olsa bu süslü binaları yıkmaya kimse cesaret edemez! Ne de olsa sahildeki yıkımdan şans eseri kurtulan ve bugün Sanayi Müzesi'ne dönüşen Şirketi Hayriye'nin bakım onarım atölyesi ilk dönüşüme uğrayanlardan. Karşısındaki muhteşem manzarası ile semtin herhalde Boğaziçi'nden eksikliği yok. Yıkıntı halindeki yapıların içindeki atölyeler hummalı bir çalışmada. Sanki onlar da kendilerine yeniden hayat verecek bir mucizenin peşinde. Bir atölyenin duvarlarında tele asılmış paslanmaz çelik vanalar görürsünüz. Meğersem bunlar büyük bir çikolata fabrikasının üretim araçlarıymış. Malzeme içinden geçerken donmasın diye vanalardasıcak su tertibatı var. Atölye iki kişilik bir vana fabrikası ve aklınıza gelebilecek en karmaşık çok kanallı, basınca

mukavim, elektronik kontrollü sanayi vanaları burada üretiliyor. Yapılan işin mühendisliğine hayran kalmamak mümkün değil. Bunların yanında raflarda bakımı yapılan karmaşık makine parçaları var. Gemilerde, fabrikalarda kullanılan endüstriyel parçaların onarımı yapılıyor. İleri teknoloji mühendislik üretiminin gerçekleştiği atölyenin çevresi ise, dışarıdan bakıldığında sanki savaştan çıkma! Nedeni ise, atölye sahiplerinin kendilerini burada kalıcı hissetmemeleri. Biraz ilerde "küçük endüstri" tanımı bile lafta kalır, gene fabrikalar için üretim yapan bir başka atölye yer alıyor. Kapısının önüne üretimden yeni çıkmış çelik tezgâhlar dizilmiş. Onun arkasında ise gene müthiş bir başkateknolojik gösteri. Üç metre genişliğindeki atölyede metal eritiliyor ve her gün döküm yapılıyor! Bu küçük atölyenin gerçekte bir sinagogun dış duvarı ile bahçe duvarı arasında yer aldığı anlaşılıyor. Bumekanlar zaman içinde, ihtiyaç oldukça sanki "organik" bir biçimde inşa edilmiş. Üst katta, sinagogun kadınlara ayrılan küçük bölümü ise, yıllar önce bir kauçuk atölyesine dönüşmüş. Ama bildiğimiz türden ayakkabı, çizme üreten bir kauçuk atölyesi değil. Üretim tezgâhları, endüstri için parça üreten bir kauçuk atölyesi, hatta bir araştırmalaboratuvarı. Tezgâhın üstünde şu anda imalat safhasındaki şeritler bobinler halinde sarılıyor, kalıp içinde ısıtılıyor ve sertleştiriliyor. Üzerine ise, oyuklar açılıyor. Ne olduğu, ne işe yaradığı tıpkı diğerlerinde de olduğu gibi kolayca anlaşılmıyor. Burada tek başına çalışan usta için her yapılan parçanın bir hikâyesi var. Verilen izahat çarpıcı: Bunlar sıvama atölyelerinde üretilen paslanmaz çelik tencere, çaydanlık gibi ev aletlerinin son aşamada parlatılması, perdahlanmasına yarıyor. Peki neden doğal kauçuktan? Onun da cevabı var: Bunlar piyasada üretilen "taklitleri"nden on defa daha fazla dayanıyor. Madem ilgilendiniz, işte size bir başka örnek: Yanında duran merdaneler de gene aynı malzemeden, kauçuktan üretiliyor. Ne işe mi yarıyorlar dersiniz? Pirincin kabuğunu ayıklamaya. Atölye sahibi bu merdaneleri daha ucuz bir malzeme olan plastikten yapmak için birçok kişinin uğraştığını, ama başaramadıklarını söylüyor. Plastikten yapılanlar, evet daha ucuz ama, yüz kiloda on kilo kırık pirinç bırakıyor. Üstelik de içine plastiktozu karıştığı için

pilavlar acı ve sağlıksız oluyor! Gözümü kenardadurmakta olan onlarca değişik biçimli örnek üzerinde de gezdiriyorum. Her biri kim bilir hangi deneyime tanıklık ediyor. Şaşkınlık içinde yapılan üretimi izliyorum. İstanbul çağ atlamış, artık bu bölgedesıradan üretim yapılmıyor. Bu bölgede endüstrinin en canalı, enkarmaşık parçaları üretiliyor. Bir tarafta bakımsız, sağlıksız mekanlar. Diğer tarafta ileri mühendislik eseri, yaratıcılık gerektiren makine parçaları...

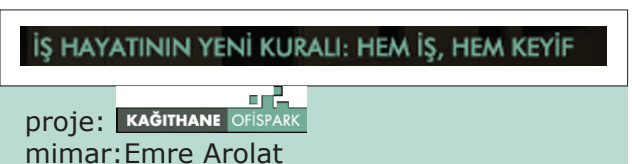
Haliç'i nezhileştirmeye direnen dinamizmi açısından yeniden keşfetmek lazım. Zaman kısa. Yoksa saatlerce "bu ne" diye sorarak adamcağızı işinden edeceğim. Atölye sahibi ne olacağının bilincinde. "Bu atölyeyi babamdan devraldım. Babam da dedemden. Şimdi bu bölgeden atılacağımız söyleniyor. Daha önce de söylenmişti. Ne yapalım? Gitmemiz gerekirse, gideriz. Diyorlar ki buradaki parsellerin çoğu gayrimüslimlere ait. Varisleri olmadığı için Milli Emlak'a intikal etmiş." Semtin bir bölümünü söylendiğine göre "Başbakan'ın yakını Çalık Holding" almış. Diğer bölümünü de Sabancı. Süleymancılar da bölgede süslü bir yurtbinası yaptırıyorlar. İlginç bir karışım. Ama vatandaş biraz öfkeli. Kendilerinin dışlandığını düşünüyorlar. "Burada bize binamızı yenileme imkânı tanınmazken, birileri gelip bizi buradan çıkarıyor ve heristediğini yapabiliyor" diyor. Bu işte bir tuhaflık var: Gecekondu gibi yapılmış olan ve yıkılacağı söylenen eski sanayi yapıları banasanki tescil edilerek sanki korunması gerekli ve kentin tarihini belgeleyen mimarlık eserleri gibi geliyor. Evet, aynen böyledüşünüyorum. Çünkü bu ilginç mekânlar kentin hala capcanlı olan vekendisini sürekli yenileyen yaratıcı zekâsına evsahipliği yapıyor. Nerede sanatçılar, yenilikçi deneyimlere susamış mimarlar tasarımcıların kendi kendime soruyorum. Bu soruya sanatçı Serge Spitzer'ingerçekleştirdiği "Molecular İstanbul" başlığını taşıyan çalışması bir cevap oluşturuyor. Spitzer'in Mayor Sinagogu'ndaki yerleştirmesi sanatla mimarlık, mimarlıkla içinde yer aldığı bağlam arasındaki ilişkiyi sorguluyor. Sanatçının yaptığı terkedilmiş bir tapınağın nezhileştirici bir restorasyon çalışması ile sözde diriltilmesi ya damekândan geriye kalanın bir sanatsal çalışmaya yer açması değil. Onuyok eden bağlamın, tepeden inme müdahalelerin yarattığı parçalanmanın bu tarihi mekanın içinde sorgulanması. Atölye çalışanlarını her gün arayıp, onlarla arkadaşlığını sürdürüyor. Uzaklarda bile olsa onları unutmamış. Şüphesiz dünyanın bir çok kentinde benzer mekânlar var. Ama Haliç'teki eşsiz bir nezhileştirmeyi direnme

mücadelesi yıllardır devam ediyor. Yönetimler kente kamusal nitelikli bir müdahale yerine imar planı yapmakla yetiniyorlar. Vatandaş ise, kendi bildiği yöntemlerle direniyor. Böyle olunca kentini yaratıcı işlerinden biri olan imar ile üretim birçok yerde karşı karşıya geliyor. Hasköy'de bir tarafta Süleymancılar, Sabancılar, Çalıklar. Diğer tarafta da New York'lu sanatçı Spitzer. Siz kimlersiniz?

Birsen Parlar Erkan mimar-koruma uzmanı

Haliç'te yapılacak her değişiklik rant için olacaktır. Doğasını, kültürünü tarihsel geçmişini etkilememesi mümkün değil. Kentsel dönüşümün rantsal dönüşüm olacağı belli. Kentsel dönüşüm yapacaklarsa bu işe Van'dan başlansın. İstanbul'un göbeğinde değil.

Burak Kaan Yılmazsoy y. mimar

İnsanoğlu tarihi süreç içerisinde bir bölgede birlikte yaşama gereğini duymuştur ve bu bölgede ki toplumsal ihtiyaçlarını karşılayabilmek için gerekli yapılaşmaları oluşturarak o bölgede kurumsallaşma sürecine gitmiştir. Bu durum yerleşim birimlerinin oluşmasını sağlamıştır. Bu da zaman içinde kent olgusunun oluşmasını tetiklemiştir. O bölgede ki kültürel, sosyal, doğal vb... belli başlı etkenlerde bölgelerarası farklı kimliklerin oluşmasına neden olmuştur. Unutmamak gerekir ki kentler, insanın şekillendirmesi sonucu oluşmaktadır. Bu durum kentlerin zaman içinde değişim geçirmesine neden olabilmektedir. Haliç tarihsel süreci içerisinde birçok medeniyeti ve kültürü de beraberinde taşımaktadır. Yakın geçmişi analiz ettiğimizde maalesef yapılan tüm değişimler bölgenin dokusunu ciddi oranda etkilemiştir, çünkü değişimlerde bölgenin kültürel, sosyal ve tabi ki doğal yapısı dikkate alınmadan rant amaçlı yapılması durumundan kaynaklanmaktadır. Değişimin uzman kadrolarla, üniversitelerin ilgili bölümleriyle, meslek odalarıyla ve tabi halkın da istişaresiyle geliştirilmesi gerekir, ranta yönelik değişimin Haliç'te egemen olması bölgede ciddi problemlerinde sinyallerini gözler önüne serecektir. Tarihi yarımada tarihin dinamiklerini de beraberinde taşıdığından politikanın ve siyasi çıkarların egemen olmaması temennisiyle...

Prof. Dr. Deniz ERİNSEL ÖNDER mimar

Bu tür uygulamalar, sosyal, ekonomik, mekânsal ve kültürel sürdürülebilirliği hedefleyen, katılımcı ve bütüncül bir planlama yaklaşımı ile ele alınmalıdır. Parçacı yaklaşımlar kente yarar yerine, zarar getirecektir.

Anfora Mimarlık Restorasyon

İstanbul'un birçok yeri kentsel dönüşüm adı altında tuhaf bir şeylere dönüşüyor maalesef... Ama tarihi yarımada gibi önemli bir noktanın böyle rant oyunlarına alet olması çok kötü. Geri dönüşü olmayan bir dönüşüme doğru gidiyoruz sanırız...

Prof. Dr. Mehmet TUNÇER şehir ve bölge y. plancısı

Haliç (Altınboynuz) ve Kağıthane Mesiresi birkaç yüzyıl boyunca bütün İstanbul halkının rağbetini görmüştür. Uzunluğu bakımından İstanbul'un en büyük mesirelerinden biridir. Halka açık olan bölümü, derenin iki sahilince Fil köprüsünden Doğancılar Köprüsü'ne kadar ve oradan itibaren yalnız sol sahilde olmak üzere, Kağıthane köyüne kadar uzanır. Akarsu boyunca yer alan birçok köprü bulunmaktadır. Her iki köprü arasındaki kısmında, rıhtım duvarları ile çevrilmiştir. Hünkar köşkü ile Has bahçe, Doğancılar köprüsünden Kağıthane köyüne kadar olan kısmın sağ sahilini oluşturur. Bu kısımda dere düzenlenerek iki tarafı birbirine paralel rıhtım duvarları ile çevrilmiş ve Türkiye'de bahçe mimarisinde yapılmış en uzun kanal inşa edilmiştir. Bu kısım Cetvil-i sim olarak tanınmıştır. Genişliği yer yer değişen, iki çıplak tepe sırası arasında uzanan Kağıthane Vadisi, olağanüstü etkili ve orantılı bir mekan oluşturmaktadır. Bu alanın çeşitli yerlerine serpiştirilmiş büyük ağaç kümeleri, göz için gerekli ölçüyü verirler. 1940'lara kadar mevcut olan Çağlayan köşkünden başka, yalnız İmrahor Köşkü bahçesi içinde ve harap bir halde ayakta durmaktaydı. Bu nedenle tarihi peyzaj değeri olan bu kesim, geleneksel Osmanlı-Türk bahçe ve park düzenlemeleri ilkeleri doğrultusunda yeniden ele alınmalı, çevresinde yoğun yapılaşmalardan kaçınılmalıdır.

Şaka Değil

proje: JAPON
EVLER

mimar: Erol Şalıkoğlu

Nuray Özasan mimar Haliç'e Dair...

Avrupa kıtasında konumlanmış olan İstanbul tarihi kent merkezini ikiye ayıran bir jeolojik oluşum olarak Haliç 20. yüzyıla gelene kadar tarih boyunca diyalektik bir kentsel oluşumun ve gösterinin mekânı olmuştur. Bir yanda imparatorlukları tüm Haliç boyunca sergileyen suriçi yerleşimi bulunmaktadır. Karşı kıyıda ise, İmparatorlukların merkezine yönelmiş ve bir kule ile farklılığını temsil eden kentsel yapı vardır. Her ikisi de birbirlerini seyretmektedir. Her ikisi de mimarlık aracılığı ile yaratılan bu tarihsel gösteri alanının güçlü ve vazgeçilmez aktörleridir. Ancak Haliç topoğrafik özelliklerinin de belirlediği bir temsil alanı olma özelliğini sanayileşme süreci ile birlikte yitirmiştir. Başı yukarıda bir şehir olmaktan uzaklaşarak Haliç sanayi için gerekli materyale -su- ve konuma sahip bir alana indirgenmiştir. Gösteri sona ermiştir.

Günümüzde Haliç'te var olan ve sürmesi planlanan dönüşüm süreci çağdaş yaklaşımlarla ele alınmaktadır. Haliç kıyılarında varlığını sürdüren ve kültürel miras olarak tanımlanarak yeni işlevlerle kent mimarlığına zenginlik katan yapılar Haliç'i yeni bir gösteri alanı haline getirmeye başlamıştır. Ancak bütün Haliç kıyılarının Karaköy'den Silahtar'a kadar olan her iki yakasında bütünlüklü bir dönüşüm süreci dikkatlice ele alınmalıdır. Bu sadece kıyıların top yekun ele alınması demek değildir. Haliç'in oluşturduğu doğal ve kentsel boşluğun öğeleri yalnızca kıyıları değildir. Haliç, zemini su, çatısı gökyüzü, duvarları mimarlıkla bezenmiş yamaçlar olan tarihsel, doğal ve kentsel bir mekândır. Yeni projeler Haliç'in bu en temel özelliğini göz ardı

Prof. Dr. Cengiz Can mimar-koruma uzmanı

Haliç'te projeler önce beni umutlandırdı, Haliç'in zengin potansiyeli İstanbul'a değer katacak projelerle hayranlık uyandırabilir diye düşündüm, ama sloganları düşündürücü, sanki emlak pazarlama, yapılan sorunlu uygulamaları getiriyor akla, telaşa kapıldım, kent ve tarih yağması, arazi spekülasyonu, hiç bir şey yapılmasa daha mı iyi olur acaba?

Emre Kishalı Dr. y. inşaat mühendisi

Kentsel dönüşüm adı altında tasarlanan projeler, süregelen sosyo-ekonomik yaşantıyı ve tarihi büyük oranda yok sayarak bazı fiziksel öneriler sunmaktadır. Buna karşı bütüncül bir yaklaşımı esas alan Fener ve Balat Semtleri Rehabilitasyon Programı'nın uygulamaları sırasında ortaya çıkan yenileme projesinin yapaylığı karşısında ciddi bir direncin oluşması gerektiğine inanıyorum. Bu tarihi semtlerdeki yapıların, doğal afet ve çevresel koşullara karşı davranışları üzerine akademik çalışmalar yapmak gerekirken, aslında "rant" ve "soylulaştırma" gibi daha tehlikeli sorunların bulunduğunu görmekteyim.

Artık hayal ettiğiniz
bir eve sahip olmak için
uzaklara gitmeniz
gerekmiyor.

proje: nef 11

mimar: mimark, Onur Karaca

proje: nef İKİ
mimar: SOM

Murat Sanal mimar

Makro ve mikro ekonomik ve finansal modelleri içeren bölgeye özel katılımcı bir gelişim politikası geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Böylece tekil ve bağlantısız yatırımların önüne geçilip sürdürülebilir politika geliştirilebilir. İlginizi çeker ise, Happold Consulting ile bu tür konular üzerinde görüşme sağlanabilir.

Gökçen Tuba Temelci mimar-koruma uzmanı

Haliç'teki projenin toplumun ihtiyaçlarının gözetilerek planlaması gerektiğini düşünüyorum. Planlayanların, yatırımcıların kendi kafalarındaki idealler, varsayımları ihtiyaçlar gerçekte bağdaşmayabiliyor. Veya kısa bir süre sonra geçerli olmayabiliyor... Çünkü çok hızlı bir değişim-gelişim sözkonusu. İhtiyaçları çok iyi belirlemek, böylesi büyük ve önemli bir projelere paldır küldür girişmeden önce çok iyi düşünüp, ciddi bir vizyon geliştirmek gerekir.

Selami Alkan mimar

TANRI=EKSİKSİZ BÜTÜN EVRENİ KAPSAR;
Yerküremiz -doğa- bunun içinde bir toz zerresidir; DOĞA KANUNLARI=BİLİM YASALARI.

Elif Çelik mimar

Haliç, barındırdığı endüstriyel miras ile birlikte değerlendirildiğinde dönüşüm ve yeniden kullanım gibi konularda oldukça heyecan verici bir potansiyele sahip. Özellikle Kağıthane ve Haliç'te yapılan tekil projelerin bir kısmının bu bilinçten yoksun olduğunu düşünüyorum. Ayrıca kentsel ölçekte bakıldığında; bu bölgenin endüstriyel tipolojilerini ve kent dokusunu algılayarak bir master plan çalışmasını kesinlikle gerekli görüyorum. Şu an yapılan projeler kendi sınırlarını çok net tanımlıyor ve çevre ile sınırlı ve keskin ilişkileri var. Tüm dönüşüm projelerinin ortak kaygısı kamusal-özel alanların tanımları olmalı diye düşünüyorum. Türkiye için çok önemli ve özel bir potansiyeli olan bu bölgenin daha üst ölçekte katılımcı bir planlama ile örnek bir şekilde

ev

Dünyanın en heyecan verici metropoller arasında olan İstanbul, oldukça hızlı bir yaşam ritmine sahip. Ama ne yazık ki İstanbul'un kalbinde, diğer önemli merkezlere yakın bir noktada, konforlu ve zevkinize hitap edecek bir ev bugün oldukça pahalı.

proje: nef 11

mimar:mimark, Onur Karaca

Tuncay Şenyurt gemi mühendisi

Bugünkü merkezi ve yerel idare, yarattıkları çıkar ve para eksenli örgütlenmenin bütün gereklerini yerine getirmekteler. Tarihin bütün değerleri de, bu süreçte birer malzeme, meta, mal haline gelmiştir. Haliç ve çevresi, bu gidişe direnememiştir. Keza bu direnişin aktörü olabilecek kişi ve kurumlar da, ne yazık ki bu büyük baskının bir yerinden nasiplerini almışlar, şu ya da bu biçimde sessiz kalmak durumunda olmuşlardır. Çıkan sesler ise, ne yazık ki liderlik edici, yol gösterici ve kamuya mal olan sesler haline dönüşmemiştir. Bunun en büyük nedeni ise, pratik ve çözümcü yaklaşımlar yerine, etik kaygılarla, tutuculuk anlamına gelecek ve nihayetinde "statüko" denebilecek durumları önermekten öteye geçememişlerdir. Hal böyle olunca, basit bir deprem kavramını bile magazinleştiren memlekette, bu itiş kakışlar içinde, tarih de diğer bütün kaynaklar gibi, küresel saldırıdan kendi payına düşeni almakta, yağmalanmaktadır. Sloganlara gelince, birçoğu ciddiyetsiz ve komik; ama bir o kadar günü anlatır nitelikte...

Yağma Hasan'ın böreği ortaya koyulmuş, herkes payını artırmanın mücadelesi içinde... Duygusal sayılabilecek görüşlerim

Maya ARIKANLI ÖZDEMİR
iktisatçı, sosyolog

"Bugün içinde bulunduğumuz olağanüstü tehlike hali istisnai bir durum değil, kuraldır. Bu kavrayışa uygun bir tarih mefhumu geliştirmeliyiz" der Walter Benjamin. Haliç'te olan bitenler bu kural olma durumunun ta kendisi aslında. Haliç'te, Tarlabası'nda, Karaköy'de, Yeldeğirmeni'nde Fikirtepe'de... Yüzyılın ve belki de son birkaç yüzyılın hikâyesinden söz ediyoruz. Kapitalist üretim ilişkilerinden, ilerlemeci, düzenlemeci bir mantıkla şekillenmiş toplumsal düzenekten... Gözlerimizin önünde olup biten ne yeni, ne tuhaf, ne de açıklanamaz şeyler. Değişen sadece aynı hikâyenin ürettiği fiziksel mekâna dair görüntüler. Bize düşen ise, bu sürekli yıkma, yeniden düzenleme ve inşa etme "kural"ına karşı başka bir bakış ile karşı durmak. Yani aslında yüzyılların mirasına klasik korumacılığın (ki o da aslında aynı hikâyenin bir başka sureti) sabitleyici, dondurucu fikriyatı dışında bir isyan etme biçimiyle sahip çıkmak. Bu sahip çıkış "kural"ı, "oyun"u bozmaya dair olmalı. Bu sahip çıkış içinde kamusalılığı barındırmalı. Bu sahip çıkış mekânsal örgütlenmelerin kamusal olması fikriyatından beslenmeli. Bu sahip çıkış içinde gözün, aklın, ruhun vicdanını barındırmalı. Bu sahip çıkış umudun kolektif hafızadan beslendiğini hatırlamalı. Bu sahip çıkış Nietzsche'nin "İçeride: polis, mahkemeler, sınıflar, ticaret, aile; Dışarıda: güç iradesi, savaş, fetih ve öğ alma" olarak tariflediği hikâyeyi bozguna uğratmalı. Bozgun ancak bizim olanı hatırlattığımızda, hatırlatmakla kalmayıp hepimizin ortaklaşmış toplumsal tarihini ve ortaklaşmaya devam edecek geleceğini bizzat kendimiz ürettiğimizde gerçekleşecek. Bu üretim yazmaya, çizmeye, inşa etmeye ve aslında insanlığın tüm üretici süreçlerine dâhil olduğumuz zaman anlam kazanacak. Evimizin ya da bilgisayarlarımızın pencerelerinden Haliç'e, Ayazma'ya, Beyoğlu'na bakıp görüp içimizin çekildiği sahnelerle tanış olmak yerine bir başka İstanbul'un, bir başka yeryüzünün peşinde ayaklarımızı sıkı bastığımız, her yeri arşınladığımız, kentlerin, yapıların bizim yazdığımız bir tarih olduğunu hatırlamalı. O tarihi yazmaya yeniden başladığımız zaman hikâyenin istikameti değişecek. Aklımızdan korkuyu, gözümüzden yaşı silerek...

Esin Sebin Aşık
mimar-koruma uzmanı

İstanbul'un merkezinde, tarihi yarımada bu denli yakın olan Haliç çevresinde birçok proje üretilmiş. Projelerin kentin koruma politikasındaki yeri ve etkilerinin yeterli değerlendirilmeden hazırlandığını düşünüyorum. Projeleri hazırlamak ve uygulamak arasında yaşanacak sorunlarda olacaktır.

evinizden çıkmak hiç işinize gelmeyecek!

proje: JAPON
EVLER Haliç

mimar: Erol Şalikoğlu

*** haliç projeleri web reklamları**

S.O.S İstanbul

Neden "Başka Bir Köprü Mümkün!"?

Neden bu köprü de başka bir köprü değil? Neden bunca zamandır orası burası değiştirilip, direği kısaltılıp, boynuzu kesilip, çatısı bastırılıp, rengi karartılıp illa bu tasarım?

"Neden bu köprü yapılıyor?" sorusunu geçtik; "Neden bu şekilde yapılıyor?" diye sormak bile İstanbul'da yaşayanların hakkı olarak görülüyor. Neden bu iki nokta arası? Neden bu yükseklikte? Neden direkler önce 180 metre, sonra 65 metre, sonra 55 metre ve belki de şimdi 45 metre yükseklikte olmak "zorunda"? Neden 180 metre açıklıkta eğik askılı köprü? Neden bu mimar? Neden bu şehir? Neden Haliç?...

Neden bu başına buyruklu, "ben bilirim", "ben yaparım" tavrı konusunda kimse bir tuhafılık aramaz da "bir takım çevreler", neden böyle yapıyorsunuz diye sorduğunda art niyet aranır?

Başka bir köprü mümkün! Çünkü bilim, teknoloji, mimari, sağduyu, yakın tarih, hepsi aynı şeyi söylüyor. Çünkü bu ülkede hâlâ kamu alanlarına yapılan müdahalelerin kamunun, yani halkın, kent alanlarının asıl sahibinin onayı, icazeti alınarak yapılmasını isteyen bir takım "kendini bilmez", "otorite tanımaz" insanlar var. Bu ülkede hâlâ aklını ilme, fene; kalbini kültüre vermiş insanlar var.

Başka bir köprü mümkün! Çünkü bu ülkedeki işinin erbabı inşaat mühendisleri, jeofizik mühendisleri, mimarlar, şehir plancıları, arkeologlar, tarihçiler hep aynı şeyi söylüyor; "Burada bu köprü olmaz, olmamalı". Bununla da kalmayıp, gözünü kulağını her türlü eleştiri ve uyarıya tıkayarak inşaatı devam ettiren kent yöneticilerine, geline bu noktada dahi başka bir çözümün mümkün olabileceğini anlatmaya çalışıyor.

Nereden çıktı bu köprü?

1988 yılında İstanbul metrosu için ilk çalışmalar başlatıldığında, ana güzergâh olarak Hacıosman-Yenikapı hattı belirleniyor ve hattın Haliç'i geçmesi için bir köprü planlanıyor. 24.02.1999 tarihinde ilgili koruma kurulu "metronun Haliç geçişinin, motorlu araç geçişiyle aynı köprüde birleştirilerek batıya kaydırılması ve verilen izinler dışında hiçbir çalışma yapılmamasını" öngören bir karar alıyor. Diğer bir deyişle kurul, yeni köprü yapılması yerine, Atatürk (Unkapanı) Köprüsü'nün kullanılmasını kararlaştırıyor.

1992 yılında köprü tasarımı ile ilgili ilk çalışmalar yapılıyor ve 2004 yılına kadar

çeşitli alternatifler üretiliyor. İlk çalışmalardan 21 yıl sonra Ocak 2009'da hat Şişhane'ye ulaşıyor ve böylece Haliç'i geçecek köprü ihtiyacı kapıya dayanıyor.

Mart 2004'te İstanbul Büyükşehir Belediye başkanlığı görevine başlayan Kadir Topbaş, kendi başkanlığından önce ilgili koruma kurulunun güzergâh ile ilgili vermiş olduğu kararı uygulayacağını açıklıyor ve Taksim-Yenikapı hattının tamamlanması şansı doğuyor. Ancak bu açıklamadan yaklaşık 10 ay sonra, 26.01.2005 tarihinde İstanbul 1 No'lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun Tarihi Yarımada Koruma İmar Planı'nı onaylaması ile işler birden tersine dönüyor. Çünkü bu plan, Haliç'i geçecek olan metro köprüsünün Galata ile Atatürk (Unkapanı) köprüleri arasına inşa edilmesini öngörüyor.

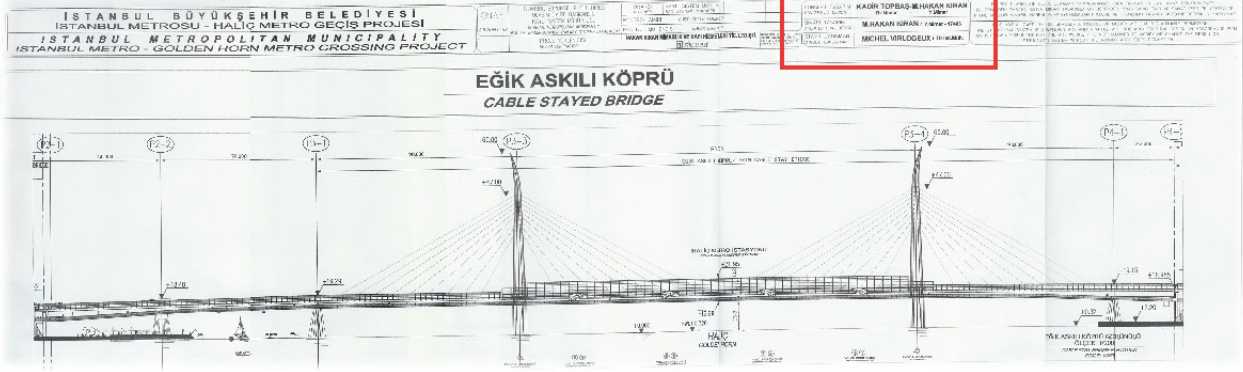
Her ne kadar Haliç'e bir metro geçiş köprüsünün planlanması, metro güzergahının planlanması ile eşzamanlı olsa da, Haliç'e nasıl bir köprü yapılacağı konusu basınla dolayısıyla kamuoyunun gündemine 2004 yılında geliyor. Konunun gündeme gelmesinin asıl sebebi ise, köprü'nün "ikonik" tasarımı ve tasarımın İBB Başkanı Kadir Topbaş tarafından yapılmış olması oluyor.

Mayıs 2004'te köprü çalışması ile ilgili olarak Kadir Topbaş'ın basına şu demeci yansıyor; "Haliç'e yapılacak metro köprüsü için benim de şahsen bir çalışmam var. Şöyle söyleyeyim, teknik olarak da çözebilirsek, proje müellifi olarak çok farklı bir projem var. Bunu da kurulda görüşeceğim. Zannediyorum ki bunu uygulayabilirsek, sırf o köprüyü görmek için bile binlerce, milyonlarca insan İstanbul'a gelecektir".

Köprü tasarımının basına yansımalarından birkaç ay sonra yeni bir haberde, Kadir Topbaş'ın köprü tasarımında revizyon yaptığı ve ayak yüksekliklerinin 40-50 metreye indirileceği bilgisine yer veriliyor. Köprü projesi basında giderek daha sık yer aldıkça, mimar Hakan Kıran'ın da adı daha sık duyulur hale geliyor ve bir süre sonra kendisi artık projenin mimarı olarak anılmaya başlıyor. Ancak kendisinin kim tarafından ve nasıl bir karar mekanizması ile bu göreve getirildiği halen büyük bir muamma. Konuyla ilgili elimizdeki ipuçlarından biri, Kadir Topbaş'ın şu açıklaması; "Bu ihale herkese açık. Eş dost meslektaşlarım iş alacaklar. Birçok mimar arkadaşım var. Ben nasıl evime tanıdığım kasaptan et alıyorsam, bu projeyi verirken de 'bu işi bu adam iyi yapar' diyerek vermeliyim."

Bundan sonra mimar Hakan Kıran'ın ismi İBB tarafından hazırlanmış bir projede mimari tasarımı yapan kişi olarak görülüyor. Aynı projede Kadir Topbaş'ın ise konsept tasarımı yapmış olduğunu görüyoruz. Böylece yıllar sürecekt tartışmaya yeni bir isim olarak mimar Hakan Kıran da resmen dâhil olmuş oluyor.

CONCEPT TASARIM CONCEPTUAL DESIGN	KADİR TOPBAŞ-M. HAKAN KIRAN Dr. Mimar - Y. Mimar
MİMARİ TASARIM ARCHITECTURAL DESIGN	M. HAKAN KIRAN / Y. Mimar - 17403
STATİK DANIŞMAN STRUCT. CONSULTANT	MICHEL VIRLOGEUX / Dr. inş. Müh.

Bu köprü nasıl bir köprü?

Pekiye, gerek Kadir Topbaş gerek Hakan Kıran tarafından, "tek çözüm" olarak sunulan bu köprüyü bu kadar vazgeçilmez kılan özellikleri nelerdir? Köprü'nün mevcut tasarımı "eğik-askılı köprü" (cable-stayed bridge) teknolojisine göre yapılmış durumdadır. Bu teknolojiye, köprü'nün tabliyesi ayaklara bağlanmış askılar ile taşınmaktadır ve esas olarak 400-500 metrelik açıklıkların aşılması için kullanılmaktadır. Haliç Metro Köprüsü'nde ise iki ayak arası açıklığı sadece 180 metredir. Dünyada bu teknoloji ile yapılmış köprülerin tamamı şehir merkezlerinin dışındadır çünkü ayaklar ve kablolar görüntü açısından baskındır. Bu bilgiler ışığında Haliç Metro Köprüsü için seçilmiş olan teknolojinin gerek mühendislik gerek çevre ile uyum açısından son derece yanlış olduğunu söylemek gerekir. Yunanistan'da, Korint Körfezi'ndeki Charilaos Trikoupi (Rion-Antirion) köprüsü

Kent yöneticilerinin güzergâh ve tasarım ile ilgili tüm dayatmalarına, yurtdışından gelen "bağımsız" uzmanlar da şimdiye kadar destek vermişlerdir. Bu uzmanlar nadiren projeye ait çekincelerini belirtmekte, İBB ise raporların bu bölümlerini görmezden gelmekte, kamuoyunu yanlış ve eksik bilgilendirmektedir. Somut örneklerden biri, Dresden'in Dünya Miras Listesi'nden çıkmasına neden olan raporu hazırlamış olan Profesör Schlaich'ın Haliç Metro Köprüsü ile ilgili hazırlandığı rapordur. Bu raporun "köprü tipi" başlıklı bölümünde Schlaich şöyle demektedir; "Verilmiş açıklık bilgileri ışığında değişik köprü alternatifleri üzerinde çalışılmış ve eğik kablolu köprü alternatifinin diğer birçok alternatiften sadece biri olduğu Hakan Kıran Mimarlık ile müzakere edilmiştir. Eğik kablolu köprü'nün, hafif, zarif ve oldukça geçirgen bir durum yaratacağına, ancak tek temel endişenin, görsel etki ışığında direklerin yüksekliği olduğu kararına varılmıştır. Köprü direklerinin, esas olarak Tarihi Yarımada'daki minareler bağlamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

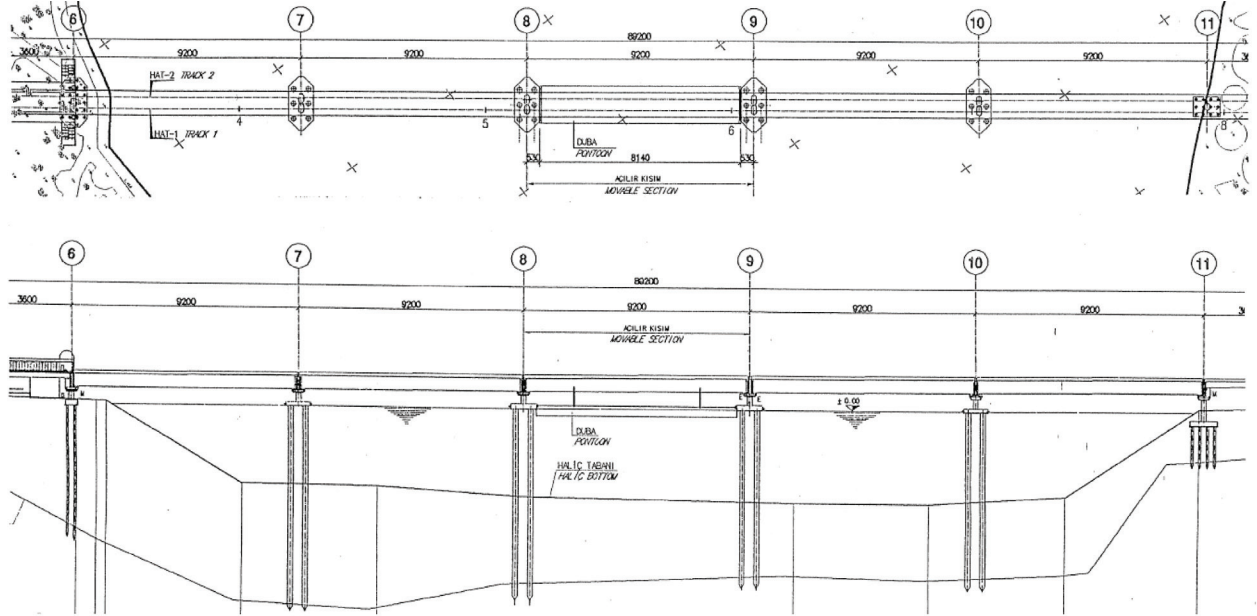
Genel olarak, eğik kablolu köprülerin belirgin avantajı, dikey eğilme/bükülme direncinin kablolu sistem ile sağlanabilmesi, dolayısıyla, köprü tabliyesinin ince olabilmesidir. Ancak, önerilen tasarımdaki gibi kabloların köprü ortasında sadece tek bir düzlemde olduğunda bu durum geçerli değildir. Böyle bir köprüde tabliyenin, homojen olmayan burulma kuvvetlerine (trenin tek bir rayda hareket etmesi gibi) karşı çok dirençli olması gerekmektedir. Tabliyede kayda değer bir eğilme rijitliği olduğu bu durumda, eğik kablolu köprü'nün direklerinin

yüksekliği ana açıklığın 1/5'i kuralından daha alçak olabilir”.

Mühendislik çözümlerinin ve inşaat teknolojilerinin günümüzde ulaştığı aşama düşünüldüğünde, daha birçok alternatif geliştirmek mümkündür. Ne gariptir ki, yıllar ilerledikçe bu köprü için geliştirilmiş alternatifler, İstanbul’un eşsiz silüetine en az zarar verecek şekilde değil, mimar egosunun dayatmaları ile şekillendi.

Oysa 1996 yılında İBB tarafından hazırlanmış olan bir alternatifte, bugün köprü tasarımı ile ilgili eleştirilerin en önemlilerinden olan yüksek pylon sorununun söz konusu olmadığı görülüyor. Ancak vurgulamak gerekir ki, bu alternatiflerden sadece bir tanesi. İBB ve mimar Hakan Kıran “en doğru çözümün” bu olduğu ısrarından vazgeçer ve konuyu geniş tabanlı bir tartışma ortamına taşırlarsa, daha birçok alternatifin gündeme geleceği açıktır.

larda, Dünya Miras Alanları’nın “üstün evrensel değer”ine olan olumsuz etkileri nedeniyle eleştirildi. 19-29 Haziran 2011 tarihlerinde Paris’te, gerçekleştirilen Dünya Miras Merkezi’nin (DMM) 35. dönem toplantısı sonunda, İstanbul ile ilgili alınan kararın, bir gazete haberinde proje mimarı tarafından “çok olumlu” olarak yansıtılmasıyla, İstanbul SOS Girişimi harekete geçti ve bir basın bildirisi ile DMM toplantısının, İstanbul’un tarihi alanlarını konu alan kararını tüm yönleriyle kamuoyuna duyurdu. Ayrıca basın bildirisinde, köprü tasarımının anti demokratik süreci ve bilinçli bir biçimde muhatap olarak kent yönetimi yerine köprü mimarının gösterilmesini eleştirildi. Bu bildiriden sonra yoğun bir biçimde, görsel ve basılı medyanın ilgisi bu konuya yöneldi ve çeşitli televizyon kanallarında, köprü ve UNESCO kararlarını konu alan tartışma programları düzenlendi. Böylece konunun kamuoyu gündeminde de yer alması sağlandı.

1996 yılında İBB için yapılan Halic Metro Geçişİ avan proje çalışmasından 1. No’lu köprü alternatifi. (Kaynak: Yüksel Proje – Louis Berger Ortak Girişimi, İstanbul Metrosu Yenikapı – Taksim arası: Halic Geçişİ Köprü Tipi Seçim Raporu”- Temmuz 1996.

“Başka Bir Köprü Mümkün” İmza Kampanyası

Halic Metro Geçiş Köprüsü, İstanbul halkının gündemine gelmeden çok önce, İstanbul’un Dünya Mirası Listesi’nde bulunan tarihi alanları (Zeyrek, Kara Surları, Süleymaniye ve Sultanahmet Arkeolojik Parkı) ile ilgili UNESCO’nun hazırladığı birçok ilerleme raporuna konu oldu ve geçmiş tarihli karar-

İstanbul’u birçok açıdan derinden etkileyecek böyle bir projeden kentte yaşayan herkesin haberdar olması ve projenin şekillenmesi aşamasında katılımcı olma imkânını sağlamak için İstanbul SOS Ekim 2011’de bir imza kampanyası başlattı. “Başka Bir Köprü Mümkün” sloganıyla yaygınlaştırılan kampanya, sadece tepeden inme ve hücreleşmiş kamu zekâsına ait olan bu tasarımı eleştirmekle kalmıyor, aynı zamanda mevcut tasarım ve İstanbul’un eşsiz silüetine vereceği zararlar ilgili fikirlerini dile getirmek isteyen kentliler için bir platform oluyor. İmza desteğiyle birlikte yazılan görüşler, fırsat verildiğinde konunun uzmanı olsun olmasın, kentlilerin tüm kenti ilgilendiren konularda katılım göstererek, ortak

aklın yaratıcı çözümlerini ortaya koyacaklarını ispat ediyor. Örneğin bir inşaat mühendisi konuya teknik açıdan bakıp; "Haliç'in üzerinde, Tarihi Yarımada ile Beyoğlu yakasını bağlayan üç köprü var. Bunlar da düşünülen köprü tipinde (gergin eğik kablolu/cable-stayed) yapılabilirdi ama yapılmadı. O zamanlar akl-ı selim üstün geldi. Gergin eğik kablolu köprü tipi tek çözüm değildir. Haliç'i geçmek için o kadar çok çözüm (köprü tipi) var ki! Yeter ki karar vericiler bilinç, bilgi, görgü ya da en azından sağduyu sahibi olsunlar." şeklinde bir yorum yazarken, görsel sanat uzmanı bir imzacı "Orada, şehre uyumluca katkıda bulunacak sakin ve düz bir köprü görmek isterim. Bu sivri tasarım kalabalık, gürültülü ve kavgacı olmuş." diyerek estetik kaygılarını öne çıkarıyor.

Konunun gerçek muhatabı İBB'ye yönelik yazılan görüşlerden bazıları ise şöyle. "Bu kampanya en çok İBB'nin işine gelmeli, çünkü İstanbul'u seven insanların İBB'ye yararlı bir uyarısıdır.", "İstanbul belediyesinden beklentimiz İstanbul'un en güzel hazinelerinden birisi olan silüetini acı bir şekilde zedeleyen bir yapıyı desteklemesi değil, tam aksine karşı çıkmasıdır. Tarihe ve şehre saygı böyle olur."

Köprünün İstanbul silüetine etkisi nasıl ölçülür?

Köprünün sadece Süleymaniye Camisi'ne olan etkisinin tartışılması ise, silüet ile ilgili tartışmadaki en önemli sorunlardan birisi. Prof. Dr. Cemal Kafadar, 28 Temmuz 2011 tarihinde CNN Türk'te mimar Hakan Kıran ile katıldığı bir programda Tarihi Yarımada silüetinin önemini ve değerini şöyle anlatıyor; "Osmanlı dünyasında gündelik hayatın estetiği bir kamu hizmetidir. Gündelik hayatın estetiğine müdahale etmemek ve onu işlevselliğe indirgememek gerekir.

UNESCO raporlarında İstanbul'un silüetini Paris ve Londra gibi şehirler üzerinden düşünüyorlar ve silüeti Süleymaniye'ye indiriyorlar. Süleymaniye Camisi'ni alın çıplak bir tepeye koyun, aynı etkiyi yapar mı? Yine çok güzel bir bina deriz ama o noktada Süleymaniye bütün tarihsel referanslarını ve bağlamını yitirecektir.

İstanbul'un en önemli silüeti, Süleymaniye'den başlayarak Topkapı Sarayı'na kadar eğilerek giden yamaçlarda, üç boyutlu, adeta bir yontu lezzeti veren, birbiri ile tenasüp adabı içinde sohbet eden Osmanlı yapılarıdır. Silüet budur, sadece tepe çizgisi de değildir. Köprünün Süleymaniye'ye olan etkisini konuşmakla

sınırlarsak İstanbul silüetine ve Mimar Sinan'ın bu büyük başarısına haksızlık etmiş oluruz.

Köprü ile ilgili söylenecek diğer bir şey, Haliç'in bir derinliği vardır. Bu köprü, bu hiç konuşulmayan perspektifte ciddi bir perde yaratıyor."

Buna karşın, projeyi değerlendirmek için İstanbul'a geldiği ve UNESCO adına bir rapor kaleme aldığı 6 Ekim 2010 tarihli Radikal Gazetesi'nde duyurulan Prof. Dr Enzo Siviero, "UNESCO gözüyle yeni Haliç" başlığı ile verilen haberde, "Köprü ile Tarihi Yarımada'nın görüntüsü bozulacak mı?" sorusuna karşılık şöyle söylüyor: "Önemli olan, var olan özellikleri farklı bakış açılarından karşılaştırabilmek. Dar bir bakış açısıyla bakarsanız Süleymaniye Camii'nin mimarisiyle çatışsınız. Michalengelo'nun köprüsü (Şişhane-Unkapanı arasına yapılacak köprüye esin veren köprü) 500 yıllık ama günümüzde ihtiyaç duyduğumuz köprü modern olmalı. 500 yıl öncesine ait bir köprüyü kullanamazsınız. İnsanların ulaşımında önceliği hem hava koşullarına karşı kendini koruyan, aksamadan işleyen ve bu gereklilikleri yerine getirirken görsel olan bir metro düzeni. Bana öyle geliyor ki, bazen geçmiş çok fazla vurguluyoruz, etrafınıza bakarsanız, yüksek binalar, gökdelenler var, bunlar önemsiz problemler. Aslında, bu kültürel bir savaştan daha çok politik bir savaş." diyor. Benzer bir açıklama yine aynı gazetede 14 Ekim 2011'de yayınlanıyor ve UNESCO Dünya Miras Komitesi toplantısında alınan karar doğrultusunda projeyi denetlemekle görevlendirilen İbrahim Moawiyah'ın, Haliç'te yapılmakta olan köprü için geliştirilen son çalışmayı "etkisi en aza indirgenmiş proje" olarak değerlendirdiği bilgisine yer veriliyor.

Yapılan bu değerlendirmelerin tümü, "UNESCO'nun adına yapılmış", "UNESCO tarafından görevlendirilmiş" uzmanlara yaptırılmış gibi kamuoyuna sunulurken, yapılan resmi başvurular sonunda bu iki uzmanın da UNESCO ile herhangi bir görev veya temsil bağı olmadığı ortaya çıkıyor. eleştiriliyor. Bu eleştiriler kentliler tarafından desteklenmeye başladıkça, yöneticiler çareyi üzerini kapatamadıkları minareye yalanla dokunmuş yeni kılıflar hazırlamaya yöneliyorlar. Bunu yaparken de uluslararası kurum ve kuruluşların, önde gelen üniversitelerin adlarını, buralarda çalışan akademisyenleri kullanmaktan kaçınmıyorlar. Olayın bu derece ciddiye alınıp böylesi yalanlara cesaret edilir hale dönüşmesinde nasıl bir iddia ve inat vardır, sonuçta varılacak hedef bu yapılanları nasıl

karşılacaktır bunu şimdiden kestirmek ise, pek mümkün görünmüyor.

Neden onların da olmasın?

Prof. Enzo Siviero, 6 Ekim 2011 tarihli Radikal Gazetesi'ndeki söyleşisinde, "Bu mimari açıdan çok iyi dizayn edilmiş yeni bir köprü", "Bu köprü'nün kendi kişiliği ve kendi tavrı var.", "İnsanları şehrin içerisinde tutacak her çaba, her gayret gösterilmeli.", "Venedik müze gibi, insanlar yaşamıyor" diyerek Venedik için üzüntülerini dile getiriyor. Biz de bu üzüntüyü biraz olsun hafifletmek adına bu çok modern ve çok beğenilen köprüyü Venedik'e hediye etsek nasıl olurdu, insanların buraya geri taşınmasına, "pek çok turist'in sadece köprüyü görmek için buraya gelmesine" faydası olur muydu diye düşünmekten kendimizi alamadık ve küçük bir çalışma yaptık. Başlamışken sadece Venedik'le kalmadık, bu çalışmayı Paris'e de taşıdık. Çünkü "statükocu, istemezükçü bir takım çevreler" in "eski" Avrupa'nın bu şehirlerinde böylesi güzel köprülerin yapılmasına bir türlü izin vermediğini biliyorduk.

Neden "Başka Bir Köprü Mümkün!"?

Metro hattını Taksim'den Yenikapıya bağlayacak Haliç Metro Köprüsü İstanbul'u birçok açıdan derinden etkileyecek bir projedir. Bu sebeple köprü'nün sürecine dair sorulması gereken "Neden bu köprü yapılıyor?, Neden bu şekilde yapılıyor?, Neden bu iki nokta arası?, Neden 180 metre açıklıkta eğik askılı köprü?, Neden bu mimar? Neden bu şehir? Neden Haliç?" gibi sorular vardır. İstanbul için son derece önemli bu projede, fikirlerini dile getirmek isteyen kentliler için bir platform oluşturulmalı, tepeden inme kararlar verilmemelidir. Başka fikirler ve akılcı çözümlerle başka bir köprü'nün mümkün olacağı ortadadır.

Cendere Vadisi 2011

Yrd. Doç. Dr. Ayşegül Kuruç

Amacımız eski sanayi yapılarından "kutsal emanetler" çıkarmak değildir; farklı görünür-lük biçimlerinden az çok kesintisiz bir zincir oluşturmayı istiyoruz.

Bernd ve Hilla Becher (1), Ocak 1969

Cendere Vadisi, Haliç ve Karadeniz'i birbirine bağlayarak İstanbul'un, Boğaz'dan sonra ikinci önemli ekolojik koridorunu oluşturur. Vadideki 350 hektar alanın kentsel dönüşüm projelerinde pilot bölge olarak seçilmesi düşüncesi, 1980'lerin sonlarında başlayan Haliç kıyılarının temizliği ve kıyıya yerleşimlerin yeni çehresi ile ilişkilendirilebilir.

Gazete haberlerinde "çok fazla insanın yaşamadığı, orta ölçekli üretim ve satış depolarının yer aldığı, sık sık dere taşmalarının yaşandığı" bir bölge olarak tanımlanan bu vadinin silikon vadisi (2) olarak yeniden ele alınması sürecinde, bölgenin tanımı ile ilgili biraz daha açık konuşmak gerekebilir. Medyada çıkan bu tür bilgilendirmeler/haberler önemlidir, zira bugünkü "toplumsal hakikat"le (3) karşılaşmak için değerlendirmeyi yakın tarihli bir süreçten bugüne taşıyarak yapmak gerekebilir. Bu değerlendirmeye, aşağıda yer alan fotoğrafların neler anlattıklarına bakılarak başlanabilir.

1. Kağıthane'de yüzyıl başında çekilmiş bu fotoğrafta herhangi bir kır görüntüsü ile başbaşa olduğumuzu düşünebiliriz. Sırtlarda bir yerleşme görünmez; ancak ön planda basamakların uzayıp gittiği sert zemin, fotoğrafın çekildiği noktada önemli bir yapının olduğunu bize hissettirir. Benzer şekilde derenin yeşille birleştiği kıyı çizgisinde düzenlenmiş set duvarlarını görürüz. Kıyı boyunca ilerleyen bu duraklama noktalarına gölge veren ağaçlar sırtlarda devam etmez. Dere gezinti alanı, yeşil alan ise, duraklama ve dinlenme

alanıdır. Dere aktivitenin merkezidir. "Mesire yeri"olan bu vadi Kağıthane Deresi çevresindeki sosyalleşme, iş günü dışında geçirilen zamanı temsil eder; modern şehir hayatının ilk göstergelerinden biridir. "Mesire yeri"nin ait olduğu özel kullanıcıları yoktur; bir mahalleye ait değildir, merkez içindir ve onun temsili düşüncesinin uzantısıdır, ancak fiziksel olarak merkezde değildir; düzenlenmiş bir peyzajdır/seyredilir.

2. Bu fotoğraf günümüze aittir; dere fotoğrafının merkezinde görünse de, artık oradaki düzenlemenin merkezinde değildir; derenin izine paralel yeşilin üzerine yapıştırılmış hissi veren yürüme yolları, ağaçların seyrekliği, derenin aktivite merkezi olmaktan çıktığını gösterir. Artık "mesire yeri"nin özelliklerinden söz etmek pek olası değildir. Kıyı boyunca tek bir sandal göze çarpmaz. Merkezdeki kullanıcı artık buraya gelmez. Sırtlarda görünen yapıların "baktığı" bir yeşil alandan söz edebiliriz. Yaya yolları aydınlatılan, herhangi bir noktasına çocuk parkının yerleştirildiği, şehir içinde kalan bir yeşil alan halini almıştır. Bu yeşil alan bağlamından kopuktur, ne kullanım biçimiyle, ne de fiziksel özellikleriyle eski haline referans veremez; şehirde beliren diğer yeşil/artık alanlardan farklı değildir. Yeni referans -eğer varsa- tanımlayamadığımız bir dildedir. Bu özelliği ile derenin eskide kalan aktif rolünü de çalamaz. O rolü, etrafında trafiğin hızla aktığı araç yollarına aktarır. Dere de artık bu tuhaf peyzajın durağan parçasıdır.

1. Bernd-Hilda Bechner: Alman fotoğrafçıları - bkz. "Becher Okulu"

2. Silikon Vadisi: Güney Kaliforniya, San Francisco Vadisi'nin bir parçası olan San Jose Vadisi'ne verilen isimdir. Adını bu bölgede yoğun olarak üretim ve geliştirme faaliyetinde bulunan silikon çip üreticilerinden alır. Sonradan, yüksek teknoloji ile ilgili sektörlerin ifade etmek için kullanılan isim olmuştur.

3. Becherler'in öğrencilerinden Andreas Gursky, Roland Barthes'dan alıntılarla "merkez'e gitmek, toplumsal hakikatle karşılaşmak demektir" sözü üzerinden merkezin anıtlar, ünlüler ya da önemli olaylarda değil, çoğu zaman anonim ve gündelik olanda, normalliğin biçimlerinde toplumsal durumumuza ilişkin ifadelerde belirdiğine dikkati çeker.

3.

Bu imajda ise, 2011 sonrasında silikon vadisinde inşa edilmesi düşünülen "karma yapıların" temsilini görebiliriz. Dere (belki de bir benzeri) bu defa bir imaj olarak konutların/yapıların kullanımına açılmıştır. Geçmişte mesire yeri olarak, bugün içine çocuk parkları ve spor üniteleri yerleştirilince kolaylıkla "aktif" ön eki alabilen yeşil kamusal alan, pahalı konutların derenin sınırına gelip dayandığı yavan bakı noktaları/vistalar toplamına dönüşmüştür. Gezintinin yapılmadığı bir dere, duraklama noktalarında gölge veren ağaçlara da gereksinim yoktur. Artık ne dere, ne yeşil alan merkezde değildir; her ikisi de durağandır. Aktif olan, satılması arzulan yapıdır. Araç yolunu alanın dışına öteleyen, hızdan ve tehlikeden uzak, mutluluk temsili bu yeni tabloda referans bu defa yerle ilişkinin sadece imajlar üzerinden kurulduğu, sıradan bir sunumdan ibarettir. Bu üç görüntü, Kağıthane'deki değişimin adım aralıklarındaki uçurumların ipuçlarını taşır.

Değerlendirme

1950'lerden itibaren sanayi yapılarını fotoğraflayan Bernd ve Hilla Becher'in metnin başındaki alıntılarında vurguladıkları, "farklı görünürlük biçimleri" ve "az çok kesintisiz bir zincir oluşturmak", bir kentsel dönüşüm projesinde nelere dikkat edilmeli sorusunun yanıtlarını destekler niteliktedir.

1930'larda Silahtarağa Elektrik Santrali'ne Karadeniz'den gelen kömür taşıyan dekovili karşılayanlar.

Silahtarağa Elektrik Santrali ile beraber, derenin suyu farklı bir alanda hizmet verir: Romantizmin "manzarası"nda sandal sefalarını taşımaktan, modernizmin "hızında" merkeze hizmet götürüne katkıda bulunur, şehri aydınlatır. O dönemde de hâlâ Cendere Vadisi'nde -Kağıthane merkez hariç- belirgin bir yerleşimden söz etmek pek mümkün değildir. Fabrika çalışanları fabrika alanı içinde konaklarlar. Bugün ise, Kağıthane merkezden başlayan, sırtlarında Şişli'nin yüksek katlı iş merkezlerine kadar ulaşan, konut ve imalathane ağırlıklı sokaklardan oluşan, karmaşık, bir ucuyla eski şehrin nitelikli örüntüsüne tutunmuş ilginç bir doku ile karşı karşıyayız. Haliç'ten Cendere Vadisi'ne doğru uzanan endüstriyel yapı örneklerinin, kültür-eğitim-prestij üçlüsü üzerinden yeniden işlevlendirilmesi de son on yılda bölgedeki en önemli değişimi simgeler. İyileştirmenin tümüyle yıkıp yeniden yapmakla özdeşleştiği bugünlerde, bu yoğunluk içeren bölgeden başlayıp, küçük köylerle devam eden, Karadeniz'e kadar dereler boyunca uzanan vadinin geleceği ile ilgili çözümün tümüyle "inşa etmekten" geçmediği üzerinde durulmalıdır. Az çok kesintisiz bir zincir oluşturmak için değişenlerin arasından bugün bize kalan "kutsal emanetler" in gerçekte "anonim olanın" (4) içinde yer aldığını görmek gerekir.

Cendere Vadisi için önerilen konut reklam imajlarından bir örnek: Kutsal emanet figürleri olarak kullanılan fabrika bacaları etrafında önerilen yeni konutlar.

4. Herzogenrath Wulf, Mesafe ve Yakınlık Sergisi, 2006 Milli Reasürans Galerisi-Sanayiye Ait Anonim Yapıların Fotoğraf Tipolojisi, Bernd ile Hilla Becher'in Yapıtlarının Fotoğraf Sanatı Üzerine Etkisi yazısı "1920'li yıllarda bazı mimar ve biçim ustalarının yalın ve berrak bir tarzda çekilen bu yapılara yayınlarda önemli mimarlık örnekleri olarak yer vermelerine neden olan şey de aynı büyülenmeydi "Anonim olan" bu mimarlık örnekleri bütüncül bir mimarlık kavramına yaslanmadığı ve biçimlerin kendisi yerine getirilen işlevin sanki doğal bir sonucuymuşcasına ortaya çıkmış olduğu, bunları yapanların çoğu bizzat ilgili mühendis ya da fabrika sahibi olduğundan, Modernite'nin ilk neslinin, özellikle de Walter Gropius, Erich Mendelsohn ya da Le Corbusier'nin ilgisini çekmişlerdi".

Bir Vadinin Kaybolan İzleri; Cendere Vadisi ve Kuzey Ormanları (1)

Dr. Murat Polat, Yrd. Doç. Dr. İmre Özbek Eren

Modernliğin toplumlar üzerinde yarattığı etkiyi Giddens, "süreksizlik, bağlamdan koparma ve düşünömsellik" olarak değerlendirmektedir; ona göre "yenilikler, geçmişle yani toplumun belleğiyle, kültürüyle ilişkisini kesmiştir." (Giddens, 1998). Modernizm, araçsal akla verdiği önemle, kendini toplumları dönüştürme yetisinde görmüş, bunu uygulama alanlarını da kendisi seçmiştir. Bu alanların en önemlilerinden biri de "mimarlık" olmuştur. 21. yüzyılın kültür zeminini oluşturan küreselleşme ve ona ilişkin ekonomik, kültürel ve politik (2) alt açılımlar, bugünün dünya kültürünü biçimlendirmektedir. Bu ortak kültür, beraberinde yaşam-mekân kültürüne ait bir dili de beraberinde şekillendirmektedir. Bu yeni dilin veya "dil katmanlarına" (Jenks, 1991:12) farklı isimlendirmeler yapılmakla birlikte, bu yazıda mekân üretim mantığını şekillendiren araçlardan yararlanılmıştır.

Bu araçlar, sosyal, ekonomik, politik, mekânsal alanlarda farklı yansımalar bulmaktadır. Özellikle mekân bağlamında, kentlere düşen "pay" kültürel dönüşümün en yoğun izlendiği alanı oluşturmaktadır. "Küresel kent"ler bugün bu senaryoların hayat bulduğu önemli sahnelerdir. Planlama ve mimarlık disiplinleri kimi zaman başrolde, kimi zaman ise, ikincil aktör olarak yer almaktadır. Bugün bu anlamda 'planlamanın üzerine oturduğu temel amaçlardan biri olan kamu yararının yerini, uluslararası sermaye tekellerinin yararı ilkesi almıştır' (3). Küresel kentleri özgün kılan boyutlardan biri de 'postmodernist ve yapısalcılık sonrası çevrelerde sıkça sözü edilen bilgi toplumu kavramına bağlı olarak, bu merkezlerin bilgi üretim ve dağıtım sürecinin de odağında olmalarıdır. Küresel kentlerde bu duruma bağlı olarak yaşanan bir diğer kentsel ikilik, bilgiyi elinde tutanlar ile bilgiye ulaşamayanlar arasındaki durumdur' (4). Bu küresel kentler arasındaki rekabet, kentlerin de birer imaj olarak üretilip, çekim merkezi haline getirilmesi fikrine yol açmıştır. Kentler, sermaye ve insan cezbetmek için bir araç haline gelmiştir" (5). Bugün İstanbul'un farklı katmanlarında bu imajın yeniden üretilerek yeni stratejik planlar çerçevesi içinde sunulduğu görölmektedir. Kağıthane ve özelinde Cendere Vadisi de bu imajların kullanıldığı bir kent parçasıdır (Foto1-2).

Foto 1. Kağıthane için üretilmiş bir kentsel tasarım önerisi (Kaynak: İMP)

Foto 2. Kağıthane için üretilmiş bir kentsel tasarım önerisi/perspektif (Kaynak; İMP)

Yukarıdaki imajlardan Kağıthane ve Cendere Vadisi'nin Büyükdere-Levent ticari aksının hemen yamacında yer alması nedeniyle buradaki yoğunluğun bir kısmını karşılayacağı düşünülerek bir merkezi iş alanı olarak kurgulandığını söylemek mümkündür.

İstanbul'un Dönüşümü ve Kağıthane/Cendere Vadisi
İstanbul da 21. yüzyılın aday küresel kentlerinden biri olarak, tarihte geçirmiş olduğu çeşitli kültürel dönemlerin devamında, bugün de önemli gelişmeleri bünyesinde barındırmaktadır. Bu yüzyılda değişen kent, morfolojik, tipolojik, sosyo-kültürel yapısıyla, yeni kırılmalar yaşamaktadır. Planlama alanında kentsel dönüşüme denk kabul edilebilecek olan bu dönüşümleri İstanbul için şu başlıklar altında toplanmaktadır: Deprem odaklı, stratejik ve koruma amaçlı olarak ayrılan kentsel dönüşüm projelerine yönelik verilen alan bilgileri ise, şu şekildedir (6):

teknoloji geliştiren merkezler kurulması planlanmaktadır. Proje bittiğinde 30 bin kişiye istihdam sağlanması ve yeni yapılacak konutlarda 70 bin kişinin yaşaması öngörülmektedir (7).Değerlendirme
Planlama kararları içinde özel bir önem verilen Vadi, içinde yer alan doğal ritmi, bakir kalmış köyleri, Alibeyköy Deresi, taş ocakları ve ormanları ile kentin bugüne kadar gelen nadir "doğal" noktalarından birisi olması nedeniyle, gelişimle birlikte koruma planına da sahip olmayı hak etmektedir. Sürdürülebilirliğin kilit kavramlardan birisi olan küresel dünyada, kavramın can alıcı noktasını oluşturan "gelecek kuşakların ihtiyaçlarını yok etmeden bugünün gereksinimlerini karşılayan bir gelişme" (8) felsefesi

Deprem Odaklı Kentsel Dönüşüm Çalışmaları

Fikirtepe Alanı: 131 Hektar
Okmeydanı Alanı: 175,5 Hektar
Bayrampaşa Alanı: 11,3 Hektar
Zeytinburnu Sümer Mahallesi: 17,1 Hektar Konut, 4,6 Hektar Ticaret Alanı

Stratejik Kentsel Dönüşüm Çalışmaları

Kartal Dönüşümü: 330 Hektar
Maltepe-Dragos Alanı: 31,5 Hektar
Cendere-Silikon Vadisi: 230 Hektar
Ayamama Basın Aksı: 230 Hektar (300 ha'lık bölgenin 230 ha'lık kısmı Meclisten geçti)
Küçükçekmece Kumsal Alanı: 180 Hektar

Tarihi Mirasın Korunmasına Yönelik Kentsel Dönüşüm Çalışmaları

Haydarpaşa Yenileme Alanı: 129 Hektar (100 ha'sı TCDD mülkiyetinde)
Beyoğlu- Perşembe Pazarı: 8,5 Hektar
Süleymaniye: 93,9 Hektar

Cendere Vadisi'nin Bu Dönüşümdeki Rolü
Cendere Vadisi, tarihi Kağıthane Mesire Alanı'nın devamında Karadeniz'e dek uzanan kentin doğal ekolojik koridorlarından birisidir. Bölge ile ilgili çalışmalar 2011 yılına dek küçük ölçekli çalışmalar şeklinde devam etmişken, (21.11.2001 tarihli 1/5000 ölçekli Kağıthane revizyon imar planı tadili olan 01.04.2003 tarihli planda, yaklaşık 214.708 m²'lik alan Cendere Vadisi Özel Proje Alanı ilan edilmiştir) (6), yaklaşık 350 hektar olan Cendere Vadisi, 14 Ocak 2011 tarihinde İstanbul Büyükşehir Meclisi'nin aldığı kararla, "Eğitim, Bilişim ve Teknoloji Alanları" ile "Kentsel ve Bölgesel Yeşil ve Spor Alanları" olarak tanımlanmıştır. Alınan bu kararla birlikte Cendere Vadisi'nde bulunan fabrikalar kaldırılması ve yerine eğitim, bilişim ve

ile konu değerlendirildiğinde, kaynakların geliştirilmesi ve kullanılması kadar onların korunmasının gerekliliği de dikkati çekmektedir. Bu anlamda vadinin üst noktalarındaki kentsel saçaklanmaların izlerinin vadide görülmeye başlanması ve bu doğrultuda yeni bir gelişme dinamiği öngörmek haklı gerekçeler olmakla birlikte, doğal dengenin de insan yaşamı olduğu kadar kentsel yaşam kalitesi için de esas oluşturduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Kentsel dönüşüm kavramı bugün "köhne" olanın, "eski" olanın rehabilite edilerek yenilenmesi, yıkılarak yenilenmesi (rekonstrüksiyon), yeniden yapılması (konstrüksiyon) olarak algılanıyorsa esas tehlike planlamanın/mimarlığın kentsel dinamikler karşısındaki pozisyonudur.

Foto 3. Kağıthane için üretilmiş bir başka imajda adaların yapısı ve merkezde yükselen kuleler görülmekte (Kaynak: İMP)

DİPNOTLAR

1. Bu yazı 17-21 Ekim 2011 tarihleri arasında "Kent kurucu sistem olarak İstanbul Cendere Vadisi-sürdürülebilir bir metropol için coğrafyanın yeniden canlandırılması" temalı uluslararası bir atölye çalışmasındaki izlenimleri aktarmak ve Haliç'in devamındaki bu bölgenin günümüzdeki durumunu değerlendirerek gelecek projeksiyonunu yorumlamak amacıyla hazırlanmıştır. Atölye çalışmasına MSGSÜ, YTÜ, İKÜ, Grenoble Mimarlık Okulu, Nancy Mimarlık Okulu, Torino Politeknik Üniversitesi'nden yetmiş aşkın mimarlık öğrencisi ve öğretim üyesi katılmıştır.
2. Hacısalihoğlu, İ. Yaşar, 1999, Küreselleşme, Mekânsal Etkileri ve İstanbul, MSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s: 4-32.
3. Göksu, Sezai, 2000, "Küreselleşme ve Planlamanın Sonu", Dünya Şehircilik Günü 23. Kolokiyumu: 3. Bin Yılda Şehirler: Küreselleşme Mekân Planlama, Kasım 1999, Yıldız Teknik Üniversitesi Yayın no: TYÜ.MF.BK-2000.0582, İstanbul, s: 59-67.
4. Şengül, Tarık, 2000, "Sosyal Adalet Kent Mekânı ve Küreselleşme", Dünya Şehircilik Günü 23. Kolokiyumu:3.Bin Yılda Şehirler: Küreselleşme Mekân Planlama, Kasım 1999, Yıldız Teknik Üniversitesi Yayın no: TYÜ.MF.BK-2000.0582, İstanbul, s: 78.
5. Şengül, Tarık, 2000, "Sosyal Adalet Kent Mekânı ve Küreselleşme", Dünya Şehircilik Günü 23. Kolokiyumu:3.Bin Yılda Şehirler: Küreselleşme Mekân Planlama, Kasım 1999, Yıldız Teknik Üniversitesi Yayın no: TYÜ.MF.BK-2000.0582, İstanbul, s: 78.
6. <http://www.arkitera.com/haber/index/detay/istanbuldaki-kentsel-donusum-alanlari/3635>.
7. 2005, "Altınboynuz'dan Cendere'ye",

Kağıthane Belediye Başkanlığı, s: 28-29.

8.

<http://www.arkitera.com/haber/index/detay/istanbuldaki-dev--araziye-uclu-ortak-talip/2361>.

9. <http://www.un.org>

KAYNAKLAR

Jenks, Charles, 1991 (ilk basım 1977), The Language of Postmodern Architecture, Academy Editions, London, s:12.

Giddens, A., 1998 (özgün basım 1992), Modernliğin Sonuçları, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Heidegger, M., (1998), Tekniğe İlişkin Soruşturma, çev. Doğan Özlem, Paradigma Yayınları, İstanbul.

Toffler, A., (1980 ilk basım) 2008, Üçüncü Dalga (The Third Wawe), Koridor Yayınları, çev. Selim Yeniçeri.

Göksu, Sezai, 2000, "Küreselleşme ve Planlamanın Sonu", Dünya Şehircilik Günü 23. Kolokiyumu: 3.Bin Yılda Şehirler:

Küreselleşme Mekan Planlama, Kasım 1999, Yıldız Teknik Üniversitesi Yayın no: TYÜ.MF.BK-2000.0582, İstanbul, s: 59-67.

Hacısalihoğlu, İ., Yaşar, 1999, Küreselleşme, Mekânsal Etkileri ve İstanbul, MSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s: 4-32.

Şengül, Tarık, 2000, "Sosyal Adalet Kent Mekânı ve Küreselleşme", Dünya Şehircilik Günü 23. Kolokiyumu: 3. Bin Yılda Şehirler: Küreselleşme Mekân Planlama, Kasım 1999, Yıldız Teknik Üniversitesi Yayın no: TYÜ.MF.BK-2000.0582, İstanbul, s:78.

<http://www.arkitera.com/haber/index/detay/iste-yeni-istanbul/215>

2005, "Altınboynuz'dan Cendere'ye", Kağıthane Belediye Başkanlığı, s: 28-29.

<http://www.un.org>

Cendere Vadisi 2011

Cendere Vadisi, Haliç ve Karadeniz'i birbirine bağlayarak İstanbul'un, Boğaz'dan sonra ikinci önemli ekolojik koridorunu oluşturur. Vadideki 350 hektar alanın

kentsel dönüşüm projelerinde pilot bölge olarak seçilmesi düşüncesi, 1980'lerin sonlarında başlayan Haliç kıyılarının temizliği ve kıyıya yerleşimlerin yeni çehresi ile ilişkilendirilebilir.

Farklı görünürlük

biçimleri ve az çok kesintisiz bir zincir oluşturmak, bir kentsel dönüşüm projesinde dikkat edilmesi gereken önemli

noktalardandır.Bu bağlamda, iyileştirmenin tümüyle yıkıp yeniden yapmakla özdeşleştiği

bugünlerde, bu yoğunluk içeren bölgeden

başlayıp, küçük köylerle devam eden,

Karadeniz'e kadar dereler boyunca uzanan

vadinin geleceği ile ilgili çözümün tümüyle "inşa etmekten" geçmediği üzerinde durulmalıdır.

KENTSEL KORUMADA TEMEL İLKELER VE FENER-BALAT

Prof. Dr. Zeynep AHUNBAY
İTÜ Mimarlık Fakültesi

Tarihi kentler, estetik, pitoresk değerleri yanında, yerel kültürün ve kimliğin simgeleri olarak da korunmayı hak etmektedirler. Tarih boyunca dini anıtlar ve saraylar sürekli bakımla yaşatılmış, kenti oluşturan mütevazı yapılar ise, sürekli bir değişim içinde olmuşlardır. 20. yüzyılın içinde, tarihi kentlerin, doğal alanların sınırsız yapılaşmaya açılması ve tahribi karşısında, kentsel korumanın bir disipline bağlanması gereği hissedilmiş; II. Dünya Savaşı'ndan sonra, anıtların, yapı gruplarının çevrelerindeki kentsel, kırsal dokuyla birlikte korunmaları yönündeki çabalar yaygınlaşmıştır. Modern çağla birlikte değişen yapım teknikleri, malzemeler, anıtların çevrelerinde farklı boyutta ve dokuda, yabancı duran oluşumların belirmesine neden olmaktadır. Hızlı değişimi denetleyebilmek için harekete geçme gereği duyan çeşitli kuruluşların öncülüğünde, sorunlar farklı yönleriyle ele alınarak, çözüm alternatifleri oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Uluslararası düzeyde etkin çeşitli kuruluşlar, kuramsal ve uygulamalı çalışmalarla konunun evrimine katkıda bulunmuşlardır. Venedik Tüzüğü'nü izleyerek 1965'te kurulan ICOMOS- Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi, birçok sempozyum ve tüzükle, koruma alanında çalışan meslek adamlarına, STK'lara yol göstermeye çalışmıştır. UNESCO ise, hızla yitirilen doğal ve evrensel değerlerde kültürel değerlere dikkat çekerek 1972'de Dünya Mirası Sözleşmesi'ni oluşturmuş; böylece dünyanın evrensel değer taşıyan doğal ve kültürel mirası için bir ortak koruma, izleme düzeni geliştirilmesine önderlik etmiştir. Anıtlar ve sitlerin korunması için koruma ilkeleri, teknikler, stratejiler geliştiren, ölçütler koyan ICOMOS, UNESCO'ya yapılan Dünya Mirası önerilerinin değerlendirmelerinde uzman kuruluş olarak hizmet vermektedir. Mimari ve kentsel mirasın korunması konusunda etkin kuruluşlar olan UIA, Europa Nostra sempozyumlar, yarışmalar düzenleyerek, ilkeleri tartışmaya açan, iyi örnekleri sergileyen etkinliklerle kamuoyunu aydınlatmaktadırlar.

1949'da kurulan Avrupa Konseyi koruma alanında uzun erimli etkinlikleri olan bir devletlerarası topluluktur. Konsey, Avrupa'nın kentsel ve arkeolojik mirasının, peyzajının korunması yönünde devlet başkanları, bakanlar, belediyeler, uzmanlar

düzeyinde düzenlediği toplantılarda, yasalaşan kararları, yaptığı yayınlarla duyurmakta, konuya olan ilginin ve bilgi birikiminin artmasına, yeni fikirlerin gelişmesine ve genel olarak koruma bilincinin yerleşmesine katkıda bulunmaktadır.

Tarihi kentlerin yalnız dış görünüşleriyle korunması değil, çağdaş yaşamla bütünleşmesi, etkinliklerle canlı tutulması hedeflendiğinde, yerel yönetimlere büyük görevler düşmektedir. 1970'lerde geliştirilen bütünleşik koruma kavramı, kültür mirası alanlarının korunmasının kentsel ve bölgesel planlama çerçevesinde ele alınmasını hedefleyen, kent ve bölgenin geleceği için vizyon belirleyen bir yaklaşımdır (1). Bütünleşik koruma bir çevreyi pasif olarak korumayı değil, yaşam koşullarını ve çevreyi birlikte, tümel bir yaklaşımla ele alarak iyileştirmeyi hedeflemektedir.

Çağdaş dünyada tarihi kentlerin harap olan merkezlerinde sağlıklı yaşam koşulları oluşturma çabaları kent yönetimlerinin önde gelen görevlerinden biri olarak tanımlanmıştır. Sağlıklılaştırma çalışmaları 1970'lerden bu yana bütünleşik koruma sosyal programları çerçevesinde ele alınmaktadır. Tarihi çevrelerin günümüz yaşam ve kültürü içinde ekonomik ve sosyal olarak doğru yerini bulması, korunması, geleceğinin garanti altına alınması ancak sağlıklılaştırma çabalarıyla mümkün olmaktadır. Göç ve artan nüfus sonucu yoğun olarak kullanılan tarihi kentlerde merkez üzerine yoğunlaşan baskılar değişimi zorlarken, koruma kaygıları daha insanca ve hakça bir değişim için kurallar koymaya ve onarımları kamu fonlarıyla desteklemeye yönelmiştir. Burada kentlerin korunmasının kamu yararına olmasının yanı sıra, düşük gelirli kesimlerin ait oldukları tarihi çevrede barınmalarına olanak sağlanması, sosyal bir yaklaşım olarak öne çıkmıştır.

Avrupa Konseyi tarafından 1971 yılında Split'te düzenlenen Avrupa Yerel Yönetimler Konferansı sonunda tarihi kentlerin belediyelerinin üstlendiği rol, hükümetler ve tarihi kentler arasında işbirliği konularında yeni ufuklar açmıştır. Toplantıda alınan kararlardan birkaçını sıralamak, konunun gelişim doğrultusu hakkında fikir verebilir (2):

"Yeniden canlandırma planları yerel yönetimlerin sorumluluğunda, değişik konuların uzmanlarının: mimarların, kent planlamacıların, sosyologların ve doğrudan ilgili alanların temsilcilerinin yardımıyla geliştirilmelidir" (Madde 7. iv).

"Çevrenin ve sitlerin korunması için kent yönetiminin kamuoyu, gönüllü kuruluşlar, bölge sakinlerinin oluşturduğu komiteler yanında, kentle ilgili diğer kuruluşlar ve sivil toplum örgütleriyle sürekli diyalogda olması gerekir" (Madde 11).

Toplantı sonrasında yayınlanan Split Bildirgesi'nde, disiplinlerarası çalışmaya vurgu yapılarak, yerel halkın, STK'ların birlikte çalışarak, korumaya yönelik çabaları hızlandırmaları teşvik edilmiştir. Avrupa Konseyi'nin kentsel koruma alanındaki çabaları 1970'lerde hızla sürmüştü; 1975 Avrupa Mimari Miras Yılı olarak ilan edilmiştir. Bu süreçte düzenlenen birçok sergi, toplantı ve yayınla mimari mirasın önemi, bütünlük koruma ilkeleri tüm Avrupa ülkelerinde yankılanacak şekilde duyurulmuştur. 1975 yılının Ekim ayında Amsterdam'da toplanan ülke temsilcilerinin toplantı sonunda aldıkları kararlar Avrupa Mimari Miras Tüzüğü olarak yayınlanmıştır (3). Tüzüğün 1. maddesinde yer alan "Mimari miras tarihin bir dışavurumudur ve geçmiş ile çağdaş yaşam arasındaki ilişkiyi anlamamıza yardımcı olur" ifadesi, kentsel mirasa yaklaşımı yansıtan bir özdeyiş olarak anlamlıdır.

Avrupa Konseyi'nin 1976'da Strasbourg'da yapılan 2. Avrupa Tarihi Kentler Sempozyumu sonunda yayınlanan bildirgede, eşitlik ve demokrasi konuları vurgulanmış, spekülasyonlara karşı denetim mekanizması oluşturulması istenmiştir. Strasbourg Bildirgesi'nin sosyal konular ve halkla iletişimle ilgili önemli kararları şöyle sıralanabilir (4):

Ayrımcılık ve demografik yapı konularına değinilerek:

- Ayrımcılık ve toplumsal adaletsizliğin azaltılması ve mümkünse kaldırılması,
- İnsan topluluklarındaki nüfus dengesinin korunması veya düzeltilmesine yardım edilmesi, istenmiş (Madde 3); kentle ilgili kararlara demokratik katılım süreci ve arsa spekülasyonu ile ilgili konulara önem verilmiştir:

Dengeyi sağlamaya yönelik kapsamlı bir stratejiyi yürürlüğe koyabilmek için, yerel ve bölgesel yetkililer,

- İlgili kişilerin geniş kapsamlı ve sistematik bir şekilde bilgilendirilmesine ve sürekli danışmaya dayanan demokratik bir program oluşturmak,

- Arazi, konut ve kira spekülasyonlarını kontrol etmek, konularında ellerinden gelen herşeyi yapmalıdırlar (Madde 5).

1976'da Avrupa Konseyi tarafından Berlin'de düzenlenen Büyük Avrupa Kentleri ve

Değişim konulu sempozyumda, 19. yüzyıl kentsel mirasının hızla bozulmasına dikkat çekilerek, Berlin, Paris, Stockholm, Viyana ve Barselona gibi kentlerdeki tarihi çevre koruma örnekleri irdelenmiştir. Ele alınan kentlerde saptanan sorunlardan alınacak derslere dikkat çekilen sempozyumun sonuç kararlarında, 19. yüzyıl kentsel sitlerinin bütünlük korumasının kamu yararına bir görev olduğu, harap eski mahallelerin sağlıklılaştırılmasında yerel nüfusun yerinde kalmasına öncelik verilmesi gerektiği belirtilerek, tarihi konutların onarımlarında kullanılacak standartların çağdaş yapılara göre daha esnek bir yaklaşımla ele alınması veya özel olarak geliştirilmesi, finansal destek sağlanması konuları üzerinde durulmuştur (5).

3 Ekim 1985'te, Granada'da yapılan Avrupa Konseyi toplantısında kabul edilen Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi mimari mirasın korunması ve korumanın yaygınlaştırılması konusunda ortak bir politika oluşturmayı hedefleyen bir belgedir. Birçok Avrupa Konseyi ülkesiyle birlikte, Türkiye'nin de kabul ederek imzaladığı Sözleşme Resmi Gazete'nin 22.7.1989 gün ve 20229 sayısında yayımlanarak iç hukukumuzda girmiştir. Sözleşme kentsel ve kırsal çevreleri geliştirerek, devletlerin ve bölgelerin ekonomik, sosyal ve kültürel açılardan kalkınmasına katkıda bulunmayı, böylece gelecek kuşaklara bir kültürel kaynaklar sistemi devretmeyi önemsemektedir (6). Yasal kimlik kazanan Sözleşme'yle, başarılı bir kentsel koruma için gerekli olan birçok yasal işlem, yaptırım, politika tanımlanmakta, eğitim, katılım, koordinasyon konularında somut öneriler sunulmaktadır.

Sözleşmenin temel kararlarından birkaçı şöyle sıralanabilir:

Mimari mirasın bir kültürel kimlik unsuru olduğu kadar, günümüz ve gelecek kuşaklar için de bir ilham ve yaratıcılık kaynağı olarak değerlendirilmesi için halkın bilgilendirilmesi konusuna ağırlık verilmesi taahhüt edilmiştir (Madde 15).

Mimari mirasın korunması kapsamında anıtların, bina gruplarının korunması hedeflenmektedir. Korunması gerekli tarihi binaların "özelliklerini bozacak önemli tadilat çalışmaları ile ilgili projelerin" yetkili bir makama sunulması değerlendirilmesi gerekir (Madde 3 ve 4).

Mimari mirasın bakımı ve restorasyonu için kamu kuruluşlarının mevcut bütçe olanakları çerçevesinde mali destek sağlaması taahhüt edilmiştir (Madde 6).

Bütünleşik korumanın temel ilkelerden biri, mimari mirasın bakım ve restorasyonu ile ilgili programları teşvik etmektir (Madde 10). Avrupa Konseyine üye devletler "bütünleşik koruma" politikalarını uygulamayı, böylece mimari mirasın korunmasının planlama ile bütünleşmesini kabul etmişlerdir.

Taraf devletler resmi kuruluşların kültür varlıklarını saptama, bakım, koruma, yönetim çalışmalarına yardımcı olmak amacıyla, karar alma süreçlerinde devlet, yerel yönetimler, kültürel kurum ve kuruluşlar ile halk arasında bilgi sağlama, danışmanlık ve işbirliğini geliştirmeyi kabul etmişlerdir. Bu konuda çalışacak, kar amacı gütmeyen STK'ların oluşturulup geliştirilmesi teşvik edilecektir (Madde 14).

Avrupa Konseyi'nin kültürel miras, kentsel koruma alanındaki çabaları Granada toplantısından sonra da sürmüştür; 2005 yılında Faro kentinde Kültürel Mirasın Toplum için Değeri konulu bir toplantı yapılmıştır. Kültürel miras ve diyalog, kültürel çevre ve yaşam kalitesi, kültürel mirasın sürdürülebilir kullanımı, kültürel mirasa erişim ve kültür varlığı ile ilgili temel hak ve yaklaşımlar konusunda önemli bir aşama kaydedilen toplantı sonunda oluşturulan çerçeve metin Faro Sözleşmesi olarak da anılmaktadır (7).

Sağlıklılaştırma ya da rehabilitasyon Tarihi çevreleri günümüz isteklerini karşılayabilecek hale getirme, sağlıklılaştırma çabalarına, canlandırma, yaşama kavuşturma anlamındaki Fransızca rehabilitasyon terimi kullanılmaktadır. Bakımsız eski kent dokularının çağdaş yaşam koşullarına kavuşturulması, binalara eklemlenen, görüntüyü bozan katların, gelişigüzel yapıların ayıklanması, bakım-onarım çalışmaları yapılması, yoğun çaba ve maddi kaynak gerektiren işlerdir. Rehabilitasyon çalışmaları sonucunda iyileşen tarihi bölgelerin, sosyal statüsü yükselmekte, piyasa değeri artmaktadır. Tarihi alanlarda yalnız çağdaş yaşamın gereksinimlerini karşılayacak düzeyde donanmış konutlar değil, yerel veya uluslararası turizme yönelik, ilgi çekici yeni mekânlar oluşturulması, sanat galerileri, lokantalar açılması, geleneksel sanatların satışıyla ilgili ticari faaliyetin artması, bölgeyi canlandırmaya, yerel ekonomiyi desteklemeye yardımcı olacaktır. Bu süreçten yörede yaşayanların adaletli bir şekilde yararlanması, yöre insanına yeni iş olanakları açılması, gelir kaynağı yaratılması önemlidir.

16.6.2005'te devreye giren 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması başlıklı Yenileme Yasası ile Türkiye'de koruma-yenileme gelişmesi çarpıcı bir şekilde ortaya çıkmış; uluslararası normlardan uzaklaşan ve insan-kültür mirası ilişkilerini çiğneyen, yenileme alanlarında yaşayanlarca tepkiyle karşılanan uygulamalara girilmiştir. Yenileme yasasının yarattığı sorunların üstesinden gelebilmek için uluslararası sözleşmeleri hatırlamak; ülkemizin imzaladığı, yasalaşan koruma ilkelerine koşut bir uygulama ortamının oluşturulmasına çalışmak gerekmektedir.

Kent insanlarla bütünleşen bir olgudur ve kenti orada yaşayan halkla birlikte korumak temel yaklaşımlardan biridir. Slumlaşmış alanların/ çöküntü bölgelerinin sağlıklılaştırılması zorlu çabalar gerektirmektedir. İstanbul'un 19. yüzyıl kent dokusu, bu kente özgü ahşap ve kargir sivil mimari anlayışını, sosyal yaşamın yelpazelenmesini yansıtan fiziksel bir veri olarak değerlidir. Zeyrek, Süleymaniye gibi Dünya Mirası alanlarındaki kültürel miras özel mimari değerleriyle yerelden evrensel düzeye çıkan bir statü kazanmıştır. Onarmak, rehabilite etmek, sosyal değişimi denetlemek koruma programlarının aşamalarıdır. Çevrenin iyileştirilmesi için gerekli maddi kaynakların kamu tarafından sağlanmayıp, özel sektöre yüksek kar marjlı projeler şeklinde devredilmesi bütünleşik koruma ilkelerine aykırıdır. Bu tür projeleri üstlenen firmalar, fakir halkın kentin merkezindeki mülkünü ucuza satıp kentin çeperlerine doğru yönelmesini beklemektedir. Koruma ve etik açısından doğru olmayan bu durum kent yöneticilerince iyi değerlendirilmelidir.

1970'lerden bu yana, bütünleşik koruma programları kapsamında, Avrupa'da toplum yararına, sosyal ölçütleri karşılayan koruma uygulamaları yürütülmekte, yoksul bölgelerin sağlıklılaştırılmalarına teknik ve maddi destek verilmektedir (8). Kentsel korumayı yöneten kamu kuruluşları olarak belediyeler halkın fiziksel ve ruhsal sağlığını, menfaatini gözetici rol almakta, tarihi dokunun geleceğe güvenle aktarılması için çaba göstermektedirler.

Korumanın temel yaklaşımı insan odaklıdır ve yerinde oturan insanı komşusundan ve ait olduğu çevreden uzaklaştırmak insanlık dışı bir politikadır. Göç alan kentlerde, kırsal alandan gelen ve kendisini oraya ait hissetmeyenler olabilir, ancak kendini bulunduğu yerle özdeşleştiren, yaşamı oturduğu yere

göre biçimlenen kişileri yerlerinden eden, koruma ilkelerini yok sayan projelerin uygulamaya konulması, rantın koruma hukuku üzerine çıkması, yasalara egemen olması anlamına gelir. Yenileme yasası ile sosyal hedefli koruma bir kenara itilerek, rant egemen bir düzenleme egemen kılınmıştır. İnsanları rızaları dışında bulundukları yerlerden çıkmaya zorlamak, başka yerlere göndermek, onların yerine üst statüdeki, gelir düzeyi yüksek olanları getirmek soylulaştırma/gentrification olarak anılmakta ve istenmeyen bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir.

Kültür varlıklarının çağdaş yaşamın gereksinimlerine uyarlanmaları sırasında mimari ve tarihsel özelliklerinin korunması temel ilke olarak benimsenmiştir. Tarihi binaların yeni kullanımlara uyarlanmalarının onların anlamına ve özgün değerlerine saygı gösteren bir çerçevede gerçekleşmesi istenir. Yeni işlevler çevre ile bütünleşmeli ve yapıların veya çevrenin aldığı yeni rol gelişmeler yaratmamalıdır. Koruma adına yapılan projelerin, mevcut dokuyu değiştirecek büyük dönüşümler yaratması istenmeyen bir olaydır. Bunun önüne geçilmesi için, yeniden işlevlendirmelerde mimari miras, çevre değerleri gözetilmeli, aykırı değişimlere izin verilmemelidir.

Sağlıklılaştırma çalışmalarında yörenin özgün karakterine ve bütünlüğüne saygı gösterilmesi ana hedef olmalıdır. Yöreye karakter veren mimarinin malzeme, plan, strüktür ve görünüş özellikleriyle yaşatılması hedeflenmelidir. Değişimin sınırlı kalması ve iyi yönetilmesi, projenin başarısını olumlu yönde etkileyecektir. Boşalmış parsellerde çevreye uyumlu özellikli tasarım projelerine destek verilmelidir. "Yık, yeniden yap" yaklaşımının dizginlenmesi gerekir. Tarihi değer yeniden yapılan binalarda sifıra inmektedir. Eski gibi görünen ama yeniden yapılmış binaların çoğalması, yörenin tarihi ve özgünlük değerini zedeleyecektir.

İç mekânların korunması ile yörenin, yaşam çevresinin tarihi bütünlüğü sürdürülebilir. Yüzeysel rehabilitasyon istenmeyen bir yaklaşımdır. Cephelerin, kütlelerin tanınmaz şekilde müdahale görmesi durumunda artık 'koruma' diye birşeyden söz edilemez. Yenileme projelerinde bu tür müdahaleler serbestçe yapılmaktadır. Binalar arasındaki duvarlar kaldırılmakta, mevcut tarihi binalara katlar eklenmekte, yeni, yabancı cephe düzenleriyle sıra ev veya dizi karakteri değiştirilmekte, 'blok'laşmaktadır. Bu durumda Yenileme Yasası ve organı kurulla tarihi çevrenin korunmadığı açıktır.

Fener-Balat Yenileme Projesi/ İstanbul'un tarihi alanlarının karşı karşıya olduğu "Yenileme Alanı" kısıncı (9)

Çeşitli kültür katmanlarıyla Tarihi Yarımada tümüyle korunması gerekli, arkeolojik potansiyeli olan bir tarihi ve kentsel sit alanıdır. Yüzyılların yıpratıcı etkisiyle, kentin sokak dokusu ve konutları değişime uğramış, birçok tarihi anıt yerini korusa da, çevresi elden geçmiştir. Günümüzdeki kentsel doku, büyük ölçüde 19. yüzyıl sonu-20. yüzyıl başı yangınları sonrasında biçimlenen bir yapıya sahiptir.

Korunacak kentsel dokunun değeri ve korunmuşluk düzeyi müdahale sınırlarının tanımlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Tarihi Yarımada'yı kuzeyden sınırlayan Haliç surları kentin en eski öğelerinden biri olarak, simgesel ve tarihi değer taşımaktadır. 19. yüzyıldaki değişimler sırasında bir bölüm sur satılmış, böylece kimi duvar ve kulelerin yerinde ve üzerinde yapılar yükselmiştir. Fener- Balat'taki kiliseler, sinagoglar, sıbyan mektepleri, mescitler, ayazmalar, hamamlar, çeşmeler, taş evler, sıra dükkânlar, İstanbul'un kozmopolit yapısının bileşenleri, geçmişteki çok renkli etnik yapısının tanıklarıdır. Farklı dini grupların yaşadığı kentsel alanlar, özel kimlik, renk ve dokularıyla çekici odaklar yaratmakta, kentin geçmişine ilişkin özgün verileriyle yöreye derin bir anlam, zaman boyutu katmaktadır. Rum ve Musevilerin, Slavların yaşadığı bu multietnik-çokkültürlü kentsel ortama yolculuk, sunduğu ilginç deneyimlerle gezenleri etkilemektedir.

Tarihi çevrede yapılacak değişimin sınırları tartışmaya açılabilir; burada temel ilke tüm kültür katmanlarının saygı görmesi, yöreye özellik kazandıran küçük ayrıntıların dahi göz ardı edilmemesidir. Sokakların biçimlenişi, parsel boyutları, cephe düzenleri korunması gereken başlıca kentsel öğelerdir. Bunları küçümseyen, tarihi değerlerle serbestçe oynayan, kent dokusunu/morfolojisini değiştiren projeler kuşkuyla karşılanmalıdır. Mevcut yapılara bodrum katlar eklemek, yeraltı otoparkları oluşturmak, yeni trafik düzenleri önermek, binaların ara duvarlarını kaldırarak parselleri birleştirerek yeni kütleler, bağlantılar oluşturmak, tarihi dokuya zarar veren, denetimi ve kabulü zor önemli değişiklik önerileridir.

Fener-Balat-Ayvansaray Yenileme Projesi tarihi çevrenin mimari karakterine saygı göstermeyen bir yaklaşımla hazırlanmıştır; korunması gereken sit alanı için uygun olmayan değişimler önermektedir.

Yüzyıllardır yerleşim alanı olan bir bölgenin tarihi evleri, çoğu yavaşık düzende olan 19. yüzyıl kargir konutlarıdır. Bunların bir kısmı turizme yönelik olarak pansiyon şeklinde kullanılabilir, ancak yenileme projesinin öngördüğü alışveriş merkezi, lüks konut blokları, turistik amaçlı oteller yöreye yeni bir kimlik empoze edecektir. Bu karakter değişimi konusunda yörede yaşayanlara bilgi verilmemiş, görüşleri, onayları alınmamıştır. Bu tür tepeden inme proje ve kararlar,Türkiye'nin taraf olduğı "bütünleşik koruma" yaklaşımına aykırıdır.

Fener-Balat-Ayvansaray Yenileme Projesi daha ayrıntılı olarak ele alındığında, ulusal ve uluslararası koruma kurallarına aykırı olan birçok nokta dikkati çekmektedir:

1. Yenileme projesi tescilli parsellerin ve onların üzerindeki yapıların kimliklerini, tarihi niteliklerini yok saymaktadır. Her biri ayrı özelliğe sahip ve değer taşıyan yapılar, tek bir kitle, homojen bir dizi gibi ele alınarak, yeniden kullanım amacına uygun bir düzenlemeye tabi tutulmak istenmektedir. Önerilen değişim, tarihi binaların sahip oldukları iç plan, bezeme, mekân değerlerini göz ardı etmektedir. Tarihi yapıların ve çevrenin dış mekân değerleri de bir kenara itilmekte, eklenen katlar ve yeni düzenlemelerle, cepheler de farklı bir karaktere büründürölmektedir. Tarihi cephe düzenlerinin ve kütlelerin yerine önerilen blok tipi yapılaşmalar, Fener-Balat'ın tarihi kimliğine, alışılmış düzenine tamamen yabancıdır.

2. Mevcut tarihi yapıların altlarına otopark olarak kullanılacak bodrum katlar yapılması önerilmektedir. Arkeolojik potansiyeli olan bir alanda zemin altı alanlarının, ön araştırma yapılmadan gelişigüzel bir şekilde kullanıma açılması uygun değildir. Ayrıca otopark için gerekli olan sürekli mekânların elde edilebilmesi için tarihi evlerin strüktür sistemlerine de ciddi müdahaleler yapılması gerekeceğı açıktır. Bu durum alanın tarihi niteliğinin askıya alındığı, istenildiğı gibi müdahaleye açık bir statü oluşturulduğı izlenimini yaratmaktadır. Proje değer taşıyan bir çevreyi yaşatmaktan çok, o yere uygun olmayan, ancak karlı bir yatırım olarak görölen yeni bir planı uygulamayı hedefler görünmektedir.

3. Avrupa Birliğı'nin sağladığı 7 milyon Euro'luk hibe ile Fatih Belediyesi'nin Avrupa Birliğı ile ortaklaşa yürüttüğü Fener-Balat Semtlerinin Rehabilitasyon Programı, yerel halkla birebir ilişki kuran, onların katılımıyla gerçekleştirilen bir modelle uygulanmıştır (10). Hazırlanan Yenileme Projesi ise yerel halktan kopuk ve onların taleplerine kulak tıkararak ilerleyen bir faaliyettir. Yenileme Projesini hazırlayanlar, yerel halkla diyalog

kurmadıkları için, izin alıp evlere girmemişler, proje önerilerini iç mekânları tam incelemeden, var olan tarihi, estetik değerleri saptamadan, yani gerçek verilerden hareket etmeden hazırlamışlardır. Bu davranış kötü bir sonuç doğurmuş; projeyi hazırlayanlar görmedikleri değerleri yok saymışlardır. Profesyonel açıdan, ön araştırmaları yetersiz bir proje olgunlaşmamış demektir. Kültür varlıklarının korunmasını gözetmeyen, tam olarak geliştirilmemiş bir projenin Yenileme Kurulunca onaylanması ve uygulamaya konulmasının kamu yararına aykırı sonuçlara yol açacağı açıktır.

4. Fener-Balat-Ayvansaray Yenileme Projesine tarihi çevredeki fiziksel doku ve onun içinde yaşamakta olan sosyal dokuyu hesaba katmayan bir yaklaşım egemendir. Projenin sosyal bir hedefi bulunmaması ölkemizin yasa olarak kabul ettiğı "bütünleşik koruma" yaklaşımına aykırıdır. Semtin yaşam ve insan dokusunu, esnafının ekonomik düzeyini alt üst edecek düzenleme önerileri kabul edilemez.

Uygulamada yerel yönetimlerin rolü büyük-tür; değişik aktörleri iyi bir şekilde yönetmeleri gerekir. Kararları üretmek için araştırmacılar, mimarlar, plancılar, yöneticiler ve halk bir araya getirilmeli, özel çıkarlar ile kamusal yararlar arasında bir uzlaşma, denge sağlanmasına dikkat edilmelidir. Fener-Balat bölgesinde bilinçli bir halk örgütlenmesi oluşmuştur. Bunun yerel değerleri koruma yönünde olumlu bir biçimde yönlendirilmesi, kişilerin mülkiyet, barınma, kültür mirasına ulaşım haklarına tecavüz edilmemesi gerekir. Yerel halkı dışlayan, onlardan gizli gelişen planların dostça kabul görmesi beklenemez. Rehabilitasyon çalışmalarında ekonomik gelişme ve sosyal dengeyi sağlamak için de eşgüdümeye gerek vardır. Sosyal politikaların izlenmesi sürecinde yerel ve bölgesel yönetimlerin kaynak yaratıcı ve dinamik bir yaklaşım göstermesi gereklidir. Kültür varlıklarını korumak için kamu daha çok katkıda bulunabilir; koruma alanlarını yüksek kar marjları beklentisinde olan özel sektör girişimcilerinin insafına bırakmak yerine, Özel İdare'den daha fazla kaynak istenebilir.

İstanbul'un tarihi alanlarında birçok sorun bir aradadır. Uzun süren bakımsızlık dönemi-nin hızlandırdığı bozulmayı durdurmak, yıkımları engellemek, iyi nitelikli onarımlarla taşıyıcı sistemin güvenliğini sağlamak, kültür mirasının geleceğı için önemlidir. Bu arada yöredeki sosyal dengeyi ayakta tutmak da dikkat edilmesi gereken hayati bir noktadır. Kent yönetimi yasalara, uluslararası

uluslararası eğilimlere uyarak, daha insani bir mimari koruma ve kent planlama politikası yürütmek için çaba göstermelidir. Bir koruma politikasının başarısı, gösterilen özen, birlikte çalışma ve diyalog sonucu ortaya çıkan ortak güç ve kararlılıkla orantılıdır. Bu da yerel ve merkezi yönetimlerin konuya gösterdiği ilgiye bağlıdır.

Tutarlı bir bütünleşik koruma politikası için yerel ve merkezi yönetimden bilinçli, iyi örgütleniş, kararlı ve sürekli eylem beklenmektedir. Araştırmacılar, karar vericiler, kamu-halk arasındaki diyalog sürekli olmalıdır. Koruma (onarım, rehabilitasyon ve sürekli bakım) geçici heveslere, tepeden inme projelere bağlı olmamalı, ilgili herkesin sürekli işbirliğiyle geliştirilen bir süreçte ortaya konulmalıdır.

NOTLAR

1. G. H. Bailly, 1975, *The Architectural Heritage, Local Authorities and the Policy of Integrated Conservation*, s. 97-100.
2. *The Split Declaration on Towns of Historic Interest*, A.K.Öz, S. Güner, S. (Ed.), 2007, *Uluslararası Kültürel Miras Mevzuatı, C.2, KÜMİD*, s. 313-318.
3. aynı eser, s. 322-326.
4. aynı eser, s. 340-341.
5. aynı eser, s. 336-339.
6. aynı eser, s. 363-371; T.C. Kültür Bakanlığı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü, 1996, *Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Mevzuatı*, s. 108-114.
7. Council of Europe, *Heritage and Beyond*, s. 7-74; Öz ve Güner, *Uluslararası Kültürel Miras Mevzuatı, c.2, KÜMİD*, s. 240-249.
8. *Strasbourg Declaration on the European Architectural Heritage*, 2nd Symposium of Historic Towns; Öz ve Güner, *Uluslararası Kültürel Miras Mevzuatı, c. 2*, s. 340-341.
9. S. Tiesdell, T. Oc, T. Heath, *Revitalizing Historic Urban Quarters*, s. 99-100.
10. Z. Ahunbay, "Tarihi İstanbul ve Koruma Kurullarından Koparılan Yenileme Alanları", *mimar.ist*, sayı: 26, s. 65- 68; İ. Dinçer, Z. Enlil, vd., *İstanbul'un Tarihi ve Doğal Miras Değerleri, Potansiyeller, Riskler ve Koruma Sorunları*, s. 128-131; D. Göktürk, vd. (Ed.), *Orienting Istanbul*, s. 60-67.
11. B. Altınsay, "Fener Balat Rehabilitasyon Programı", *Tarihi Yarımada Sempozyumu*, 15-16 Kasım 2007, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi, s. 282- 293.

KAYNAKLAR

- Ahunbay, Z., 2007, "Tarihi İstanbul ve Koruma Kurullarından Koparılan Yenileme Alanları", *mimar.ist*, sayı:26, s. 65- 68.
- Akçura, T., 2009, *Şehircilik Yazıları*, ODTÜ,

Ankara.

Altınsay, B., 2008, "Fener Balat Rehabilitasyon Programı", *Tarihi Yarımada Sempozyumu*, 15-16 Kasım 2007, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi, İstanbul, s. 282- 293.

Bailly, G. H., 1975, *The Architectural Heritage, Local Authorities and the Policy of Integrated Conservation*, Council of Europe, Editions Delta Vevey.

Council of Europe, 2009, *Heritage and Beyond*, Strasbourg.

Dinçer, İ., 2008, "Tarihi Kentlerin Korunması ve Yeniden Düzenlenmesinde Sorumluluk ve Yeterlilik Sorunları", *Tarihi Yarımada Sempozyumu*, 15-16 Kasım 2007, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi, İstanbul, s. 239- 258.

Dinçer, İ., Enlil, Z., Evren, Y., Som, S.K., 2011, *İstanbul'un Tarihi ve Doğal Miras Değerleri, Potansiyeller, Riskler ve Koruma Sorunları*, İstanbul Bilgi Ü. Yayınları.

Eldem, N., Nayır, Z., 1983, "Konut gereksinimine var olan yapı stokunun iyileştirilmesi doğrultusunda karşılık arama yaklaşımı ile koruma eyleminin özdeşleştirilmesi", *Türkiye'de Konut İhtiyacının Karşılanmasında Uygulanan Yaklaşımların Değerlendirilmesi*, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul, s. I.35-I.46.

Göktürk, D., Soysal, L., Türel, İ. (Ed.), 2010, *Orienting Istanbul*, Routledge, Londra ve New York.

İngin, A. K., 2010, "Kentsel Yenileme Süreçleri, Sulukule ve Değişen Sokak Yapısı", *mimar.ist*, sayı: 36, s. 68-71.

Madran, E., Özgönül, N., 1999, *International Documents Regarding the Preservation of Cultural and Natural Heritage*, METU, Ankara.

Öz, A. K., Güner, S. (ed.), 2007, *Uluslararası Kültürel Miras Mevzuatı, c.2, KÜMİD*, İstanbul.

Özden, P. P., 2008, *Kentsel Yenileme*, İmge Kitabevi, Ankara.

T.C. Kültür Bakanlığı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü, 1996, *Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Mevzuatı*, Ankara.

Tiesdell, S., Oc, T., Heath, T., 1996, *Revitalizing Historic Urban Quarters*, Architectural Press.

Davidson, A.W., Leonard, J.E. (Ed.), 1974, *Urban Renewal*, Centre for Advanced Land Use Studies, College of Estate Management, Reading.

KENTSEL KORUMADA TEMEL İLKELER VE FENER-BALAT

İstanbul'un tarihi alanlarında birçok sorun bir aradadır. Uzun süren bakımsızlık döneminin hızlandırdığı bozulmayı durdurmak, yıkımları engellemek, iyi nitelikli onarımlarla taşıyıcı sistemin güvenliğini sağlamak, kültür mirasının geleceği için önemlidir. Bu arada yöredeki sosyal dengeyi ayakta tutmak da dikkat edilmesi gereken hayati bir noktadır. Kent yönetimi yasalara, uluslararası eğilimlere uyarak, daha insani bir mimari koruma ve kent planlama politikası yürütmek için çaba göstermelidir. Bir koruma politikasının başarısı, gösterilen özen, birlikte çalışma ve diyalog sonucu ortaya çıkan ortak güç ve kararlılıkla orantılıdır. Bu da yerel ve merkezi yönetimlerin konuya gösterdiği ilgiye bağlıdır. Tutarlı bir bütünleşik koruma politikası için yerel ve merkezi yönetimden bilinçli, iyi örgütleniş, kararlı ve sürekli eylem beklenmektedir. Araştırmacılar, karar vericiler, kamu-halk arasındaki diyalog sürekli olmalıdır. Koruma (onarım, rehabilitasyon ve sürekli bakım) geçici heveslere, tepeden inme projelere bağlı olmamalı, ilgili herkesin sürekli işbirliğiyle geliştirilen bir süreçte ortaya konulmalıdır.

**David Harvey, Umut mekanları adlı kitabında şu haklı soruyu sorar:
Nasıl oldu da son 30 yıldır küreselleşme, dünyanın nasıl işlediğine
dair düşüncelerimizi şekillendiren anahtar bir kelime haline geldi?
Mesala niye yeni sömürgecilik ya da adaletsiz coğrafi gelişim gibi
tanımlar yerine, neden hiç sorgulamadan olumlu bir anlam atfedilen
küreselleşme lafına takılıp kaldık?**